

Consiliul Național pentru Asistență Juridică
Garantată de Stat

Aprobat prin Hotărârea Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat
Nr. 10 din 26 ianuarie 2024

STANDARDE DE CALITATE
ALE ACTIVITĂȚII AVOCAȚILOR CARE ACORDĂ ASISTENȚĂ
JURIDICĂ GARANTATĂ DE STAT VICTIMELOR INFRAȚIUNILOR ȘI
VICTIMELOR VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ÎN PROCESUL OBTINERII
MĂSURILOR DE PROTECȚIE

CUPRINS

ACRONIME

PRELIMINARII

Capitolul I. PRINCIPII ȘI RECOMANDĂRI GENERALE PRIVIND ASISTENȚA JURIDICĂ A VICTIMELOR INFRAȚIUNILOR

- 1.1 Principii generale privind drepturile victimelor infracțiunilor.
- 1.2 Comunicarea și interacțiunea avocatului cu victima infracțiunilor.

Capitolul II. ASISTENȚA JURIDICĂ ACORDATĂ VICTIMELOR ÎN PROCESUL PENAL

- 2.1. Asistența juridică garantată de stat acordată victimelor/părților vătămate la faza de urmărire penală.
- 2.2. Asistența juridică garantată de stat acordată acordată victimelor/părților vătămate în procesul de mediere sau împăcare.
- 2.3 Asistența juridică garantată de stat acordată victimelor/părților vătămate în cadrul judecării cauzei penale.
- 2.4 Acțiuni ce urmează a fi întreprinse de avocat în apărarea victimelor/părților vătămate în procesul penal.
- 2.5 Asistența juridică garantată de stat acordată victimelor în cadrul căilor de atac.

Capitolul III. ASISTENȚA JURIDICĂ A VICTIMELOR VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ÎN PROCESUL OBTINERII MĂSURILOR DE PROTECȚIE (ORDONAȚA DE PROTECȚIE)

- 3.1. Asistența juridică garantată de stat acordată victimei violenței în familie la solicitarea măsurilor de protecție (ordonanță de protecție) în cadrul procesului civil.
- 3.2. Asistența juridică garantată de stat acordată victimei violenței în familie la solicitarea măsurilor de protecție (ordonanță de protecție) în cadrul procesului penal.

ACRONIME

AJGS	Asistență Juridică Garantată de Stat
CC	Cod contravențional
CEDAW	Comitetul ONU pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor
CNAJGS	Consiliul Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat
CP	Cod penal
CPC	Cod de procedură civilă
CPP	Cod de procedură penală
CtEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
IGP	Inspectoratul General al Poliției
MMPS	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
UE	Uniunea Europeană
VBG	Violența în bază de gen
VVF	Victime a violenței în familie

PRELIMINARI

Avocații reprezintă o verigă importantă a sistemului de justiție care intervin în apărarea drepturilor victimelor infracțiunilor. De cele mai dese ori, interacțiunea cu avocatul care realizează consultația juridică primară influențează decizia victimei de a mai solicita ajutor și de a-și continua drumul în sistemul de justiție. Pentru ca victimele să aibă încredere în organele de drept, este important ca fiecare caz raportat să fie tratat cu seriozitate, iar fiecare victimă - cu respect și demnitate.

Avocatul poate determina victima să solicite protecție în sistemul de justiție, sau dimpotrivă, în lipsa unui răspuns prompt sau în cazul unei intervenții nesatisfăcătoare, victima rămâne neprotejată și vulnerabilă și își pierde ultima speranță, considerând că nimeni nu o va ajuta.

Aceste standarde au fost elaborate pentru a ghida avocații în practica lor profesională și pentru a garanta o apărare eficientă a drepturilor și intereselor victimelor adulte. Standardele de calitate se referă doar la victimele care au atins vârsta majoratului, fără a prejudicia alte norme profesionale sau etice. Prezentul document stabilește un set de standarde care se aplică activității avocaților care oferă asistență juridică victimelor infracțiunilor, precum și în procesul de obținere a măsurilor de protecție, având ca scop principal să ofere o orientare minimă avocaților, pentru a asigura o calitate ridicată în apărarea drepturilor și intereselor beneficiarilor de AJGS.

Respectiv, pentru a asigura o asistență calitativă victimelor infracțiunilor, precum și victimelor violenței în familie, avocații vor ține cont și de recomandările existente în general privind apărarea pe cauzele penale, în special recomandările formulate în actele emise de CNAGS și în Ghidul Avocatului în Apărare (aprobat de Consiliul Uniunii Avocaților la 30.03.2012).

Din perspectiva particularităților psiho-comportamentale a victimei, ghidul atrage o atenție deosebită atât aspectelor legale, cât și celor de tactică care decurg din cerințele de interacțiune cu victimele, inclusiv cele cu vulnerabilități multiple.

Avocatul este obligat să țină cont de prezentele standarde, care, de rând cu alte standarde profesionale și norme legale, vor reglementa activitatea acestuia. Totodată, standardele nu sunt exhaustive, iar avocatul ar trebui să fie conștient că de la el se așteaptă nu numai conformitate, dar și diligență la exercitarea apărării victimelor infracțiunii.

Pe de altă parte, aceste standarde, ca și în cazul normelor legale, ar putea să nu fie complete sau perfecte. Avocatul trebuie să semnaleze cazurile în care un anumit standard acționează negativ asupra modului de reprezentare a clienților/beneficiarilor săi și să motiveze de ce acesta este în contradicție cu acordarea unei asistențe calitative.

Capitolul I. PRINCIPII ȘI RECOMANDĂRI GENERALE PRIVIND ASISTENȚA JURIDICĂ A VICTIMELOR INFRAȚIUNILOR

1.1 Standardele internaționale privind asistența juridică a victimelor infracțiunilor

Asistența juridică pentru victimele infracțiunilor este un drept fundamental recunoscut de instrumentele internaționale de protecție a drepturilor omului. Standardele internaționale în acest domeniu se conțin în următoarele directive:

1. Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului („Directiva privind drepturile victimelor”). Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a standardelor minime privind drepturile, sprijinul și protecția victimelor infracțiunilor înlocuiește Decizia-cadru 2001/220/JAI a Consiliului și are drept scop de a se asigura că toate victimele infracțiunilor primesc informații, sprijin și protecție adecvate și că pot participa la procedurile penale. Conform directivei, victimele trebuie să fie recunoscute și tratate într-un mod respectuos, sensibil, adaptat, profesional și nediscriminatoriu de către toți actorii care intră în contact cu acestea. O atenție specială ar trebui acordată victimelor cu nevoi specifice, în vederea protejării acestora de victimizarea secundară, represalii și intimidare. Aceste victime vor avea, de asemenea, acces la servicii specializate de sprijin. În plus, directiva impune ca, în cazul în care victima este un copil, interesul superior al copilului să fie principalul aspect. Directiva stabilește un cadru comun pentru protecția și sprijinirea victimelor în cadrul sistemului de justiție penală din UE. Directiva se bazează pe principiul nediscriminării și recunoaște diversitatea victimelor și a nevoilor lor specifice. Directiva garantează victimelor accesul la informații, comunicare, asistență și protecție adecvate, precum și participarea efectivă la procesele penale din orice stat membru al UE, indiferent de locul unde a fost comisă infracțiunea. Directiva prevede, de asemenea, un set de drepturi procedurale pentru victime, cum ar fi dreptul la audiere, la asistența unui avocat și la despăgubire. Pentru a asigura respectarea drepturilor victimelor, directiva impune obligații nu doar la nivel legislativ, ci și la nivel practic. Astfel, statele membre trebuie să creeze servicii de asistență adecvate și adaptate la diferitele tipuri de victime și să formeze personalul și alte persoane care lucrează cu victimele în cunoașterea drepturilor și nevoilor acestora.

2. Directiva 2011/99/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 decembrie 2011 privind ordinul european de protecție și Regulamentul (UE) nr. 606/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 iunie 2013 privind recunoașterea reciprocă a măsurilor de protecție în materie civilă au ca scop să asigure că persoanele care beneficiază de măsuri de protecție într-un stat membru nu își pierd această protecție atunci când se mută sau călătoresc în alt stat membru. Aceasta prevede reguli care permit autorităților competente să ofere o protecție continuă pe teritoriul Uniunii. Directiva obligă autoritățile competente din statul membru care a emis măsura de protecție să elibereze, pe baza unui ordin național de protecție, un document separat, ordinul european de protecție și să îl trimită autorităților competente din statul membru care îl execută pentru a fi recunoscut și aplicat. Pentru a continua să ofere protecție persoanei protejate, autoritatea de executare poate lua orice măsură care este disponibilă în conformitate cu propria legislație națională într-o situație similară. Pe baza acestui document, autoritatea de executare competentă poate oferi protecție persoanei protejate pe teritoriul său. Directiva se aplică măsurilor naționale de protecție care au ca scop să protejeze o persoană împotriva unor infracțiuni care ar putea să îi pună în pericol viața, integritatea fizică, psihologică sau sexuală, demnitatea sau libertatea personală. Directiva se aplică celor mai frecvente trei tipuri de măsuri naționale de protecție:

- ·interzicerea accesului la locul unde persoana protejată locuiește, lucrează sau îl vizitează sau unde stă în mod regulat;
- ·interzicerea sau limitarea contactului, în orice mod, cu persoana protejată;
- interzicerea sau limitarea apropierea de persoana protejată la o distanță mai mică decât cea stabilită.

În practică de cele mai dese ori, măsurile de protecție s-au folosit pentru a proteja femeile în cazuri de violență în familie sau violență domestică, hărțuire, urmărire cu intenția de a hărțui sau violență sexuală.

3. Directiva 2004/80/CE a Consiliului din 29 aprilie 2004 privind despăgubirea victimelor infracționalității urmărește să asigure că victimele infracțiunilor pot primi despăgubiri adecvate pentru prejudiciile suferite. Deoarece statele membre nu pot garanta acest lucru pe cont propriu, este necesară o acțiune la nivel comunitar, în conformitate cu principiul subsidiarității prevăzut de articolul 5 din tratat. Directiva respectă, de asemenea, principiul proporționalității, deoarece se limitează la ceea ce este esențial pentru atingerea obiectivului propus.

În procesul de reprezentare a victimelor infracțiunilor avocatul trebuie să cunoască și să țină cont de standardele internaționale indicate mai sus. Aceste standarde au ca scop să asigure un acces efectiv și nediscriminatoriu la justiție, la reparații și la alte forme de sprijin pentru persoanele care au suferit un prejudiciu ca urmare a unei infracțiuni. Asistența juridică include atât informarea victimelor despre drepturile și procedurile aplicabile, cât și reprezentarea lor în fața autorităților judiciare sau administrative.

1.2 Principii generale privind drepturile victimelor infracțiunilor

Prin standardizare, în general, și prin standardele de calitate ale activității avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat victimelor infracțiunilor, în special, avocații au obligația să respecte următoarele principii:

Principiul abordării bazate pe drepturile omului.

- 1.2.1.** Abordarea bazată pe drepturile omului plasează diversitatea inerentă a oamenilor și drepturile lor fundamentale în centrul oricărui domeniu.
- 1.2.2.** Abordările bazate pe drepturile omului privind prestarea serviciilor asistență juridică garantată de stat victimelor infracțiunilor recunosc că avocatul deține responsabilitatea primară de a respecta, proteja și realiza drepturile beneficiarilor.
- 1.2.3.** O abordare bazată pe drepturile omului implică acordarea asistenței juridice garantate de stat prin punerea siguranței victimelor infracțiunilor drept prioritate, tratându-le cu demnitate, respect și sensibilitate.
- 1.2.4.** Pentru respectarea principiului abordării bazate pe drepturile omului avocatul va ține cont de diversitatea inerentă a beneficiarilor de AJGS, inclusiv de concepțiile diverse privind ce este normal și acceptabil.
- 1.2.5.** Avocatul este obligat să presteze asistența juridică garantată de stat victimelor infracțiunilor cu respectarea următoarelor caracteristici-cheie:
 - disponibilitate;
 - accesibilitate;
 - adaptabilitate;
 - caracter adecvat;
 - prioritizarea siguranței;
 - consimțământ informat și confidențialitate;

- comunicare efectivă și participarea actorilor interesați în elaborarea, implementarea și evaluarea serviciilor;
- colectarea datelor și gestionarea informației;
- abordarea holistică prin referirea victimelor către serviciile disponibile la nivel național și local.

Principiul ajustării și sensibilizării la vârstă și mediul cultural

- 1.2.6.** Dreptul la menținerea identității unei minorități culturale sau etnice și la o viață în conformitate cu respectiva identitate sau tradiție, include dreptului de a alege liber propria identitatea culturală sau etnică și dreptului ca această alegere să fie respectată.
- 1.2.7.** Identitatea culturală se referă la identificarea cu un anumit grup sau la sentimentul de apartenență la acesta pe baza mai multor categorii culturale, incluzând naționalitatea, etnia, rasa, sexul și religia. Identitatea culturală este construită și întreținută prin procesul împărtășirii cunoașterii colective, precum tradițiile, patrimoniul, limba, estetica, normele și obiceiurile.
- 1.2.8.** Pentru respectarea principiului ajustării și sensibilizării la vârstă și mediul cultural avocatul trebuie să se asigure că serviciile de asistență juridică garantată de stat prestate răspund circumstanțelor individuale și experiențelor de viață ale victimelor infracțiunilor, ținând cont de vârsta, identitatea, cultura, orientarea sexuală, identitatea de gen, etnia și preferințele lor lingvistice.
- 1.2.9.** Avocatul va ține cont că particularitățile de vârstă și culturale determină adaptarea asistenței juridice garantate de stat astfel încât procedurile să răspundă nevoilor specifice ale victimelor infracțiunilor. Avocatul trebuie să asigure respectarea drepturilor victimelor infracțiunilor și să le ofere în cadrul consultației juridice informații clare și accesibile despre drepturile lor într-o limbă pe care o pot înțelege. Dacă există o barieră lingvistică între avocat și victimă, avocatul va solicita ajutorul unui interpret calificat.
- 1.2.10.** Dincolo de dreptul la menținerea identității unei minorități culturale sau etnice și la o viață în conformitate cu respectiva identitate sau tradiție, avocatul trebuie să se asigure că cultura, obiceiurile, tradiția sau așa numita *onoare* nu vor fi considerat ca o justificare a infracțiunii. Avocatul trebuie să se abțină de la acțiuni menite să descurajeze victima infracțiunii în denunțarea faptelor infracționale sau a actelor de violență la care este supusă.
- 1.2.11.** În acest sens, pe întreaga durată a acordării asistenței juridice garantate de stat avocatul este obligat să respecte respectării principiul ajustării și sensibilizării la vârstă și mediul cultural acestui, făcând uz de recomandări:

- Avocatul are responsabilitatea de a ține cont de nevoile particulare ale victimei în funcție de vârsta acestuia și de a personaliza informațiile juridice pe care le oferă în cadrul consultanțelor. De exemplu, persoanele în vârstă pot fi supuse unor multiple forme de abuz din partea persoanelor care îi îngrijesc, cum ar fi: lipsa hranei, restricția mișcării, izolarea socială, dar și presiunea morală de a respecta legăturile de familie. Toți acești factori, la care se adaugă o stare precară de sănătate fizică sau psihică, pot diminua capacitatea victimei de vârstă înaintată de a asimila informații cu caracter juridic, de a depune mărturie în procesul penal, mai ales când trebuie să denunțe violența în familie, să accepte sau să își proiecteze un viitor în absența îngrijitorului.
- Avocatul are datoria de a informa victima infracțiunii despre drepturile sale, faza procesului și despre măsurile pe care trebuie să le ia în cel mai scurt timp, folosind o limbă accesibilă. Avocatul trebuie să se comporte cu profesionalism și să respecte confidențialitatea informațiilor primite de la beneficiarul de AJGS;
- Avocatul trebuie să solicite prezența unui interpret la toate acțiunile procesuale, dacă victima infracțiunii nu înțelege sau nu vorbește limba folosită în procedurile judiciare;
- Avocatul va folosi un limbaj "*înțeles*" de victima infracțiunii, atunci când constată că aceasta are suficiente cunoștințe în limba în care vorbește avocatul sau când nu este posibilă asigurarea unui interpret din limba maternă;
- Avocatul va solicita organului de urmărire penală sau instanței de judecată să acorde posibilitatea victimei de a fi însoțite la acțiunile procesuale de persoanele de suport, în cazul în care religia sau specificul cultural instituie această cerință imperativă;
- Avocatul va solicita organului de urmărire penală sau instanței de judecată să ofere posibilitatea victimei de a purta atribute vestimentare sau alte obiecte cu valoare morală, culturală sau religioasă, cu excepția cazului când acestea pun în pericol viața și sănătatea victimei sau a altor persoane;
- Avocatul se va asigura că programarea acțiunilor procesuale se realizează cu respectarea programului și a cerințelor culturale, religioase ale victimei (ex. sărbători religioase, timpul zilei în care urmează a fi făcute rugăciuni etc.)

Principiul abordării centrate pe victimă

1.2.12. Abordările centrate pe victimă plasează drepturile și necesitățile victimelor infracțiunilor în centrul atenției avocatului ce acordă asistență juridică garantată de stat. Acest fapt implică luarea în considerare a multiplelor necesități ale victimelor infracțiunilor, diverse

riscuri și vulnerabilități, impactul deciziilor și acțiunilor întreprinse, și asigurarea ca serviciile de asistență juridică garantată de stat să fie ajustate cerințelor unice ale fiecărei victime în parte.

1.2.13. Avocatul trebuie să susțină victimele în luarea deciziilor, ținând cont de riscurile și vulnerabilitățile victimelor infracțiunilor.

1.2.14. În vederea respectării principiului indicat avocatul are obligația să realizeze acomodarea rezonabilă în prestarea asistenței juridice garantate de stat. Acomodarea rezonabilă presupune înlăturarea barierelor existente în fața victimei infracțiunii care împiedică exercitarea dreptului de acces la justiție în condiții de egalitate cu ceilalți. Fără astfel de măsuri care să răspundă nevoilor de exemplu a victimei cu vulnerabilități multiple (ex. victime în etate, cu dizabilități), acestea ar putea fi dezavantajate în obținerea protecție egale din partea legii.

1.2.15. Pentru asigurarea principiului abordării centrate pe victimă avocatul trebuie:

- Să asigure ca măsurile de acomodare rezonabilă să fie realizate la toate etapele de acordare a asistenței juridice garantate de stat;
- Să identifice, la fiecare etapă de intervenție ce tip de acomodare rezonabilă are nevoie victima infracțiunii;
- Să sigure posibilitatea victimei cu dizabilități de a fi însoțită și ajutată de un asistent personal pentru a-și putea realiza drepturile procesuale, în cazul în care acomodarea nu poate fi asigurată de personalul angajat de organul de urmărire penală sau instanța de judecată;
- Să solicite organului de urmărire penală și/sau instanței de judecată identificați posibilități de punere la dispoziție a actelor procesuale în formate alternative (de exemplu, Braille, imprimare cu caractere mărite).

Principiul asigurării primordiale a siguranței persoanei

1.2.16. Siguranța victimelor infracțiunilor este primordială în realizarea dreptului la un proces echitabil și în prestarea asistenței juridice garantate de stat.

1.2.17. Avocatul are obligația de a evalua siguranța victimei infracțiunii chiar de la prima întrevvedere prin adresarea întrebărilor ce vizează acest aspect dar și în fiecare caz când beneficiarii de asistență juridică garantată de stat relevă că a fost supus unor acte de intimidare, persecuție, amenințare, violență.

- 1.2.18.** În procesul de acordare a asistenței juridice garantate de stat, avocatul va ține cont că victima ar putea fi supusă amenințărilor și intimidărilor din partea persoanelor bănuite, învinuite, inculpate sau alte persoane, pentru a o determina să își schimbe depozițiile etc. Respectiv pentru a realiza siguranța victimei, avocatul se va asigura că evaluarea siguranței victimei infracțiunii se face la fiecare întâlnire cu beneficiarul.
- 1.2.19.** Avocatul are obligația să informeze victima despre măsurile de protecție disponibile și să depună toată diligența pentru ca aceasta să fie protejată.
- 1.2.20.** Respectarea confidențialității este o măsură importantă pentru a asigura siguranța victimei infracțiunii. Avocatul trebuie să respecte secretul profesional în ceea ce privește consultanța și asistența pe care o oferă beneficiarilor. Acest fapt trebuie să fie explicat victimei în cadrul primei întrevederi pentru ca aceasta să înțeleagă ce informații și cui vor deveni accesibile, obținându-se consimțământul ei în acest sens.
- 1.2.21.** În vederea respectării confidențialității avocatul se va asigura că transferă doar informația utilă și necesară persoanelor împuternicite prin lege a o deține și doar cu acordul victimei. Menținerea confidențialității asigură ca victima să nu mai fie expusă unor amenințări și/sau violențe ulterioare, drept rezultat al recurgerii la asistență juridică.
- 1.2.22.** Pentru a respecta principiul confidențialității avocatul trebuie să consulte fiecare victimă separat și să își planifice timpul astfel ca să nu ofere consultații în prezența terților.

1.3. Comunicarea și interacțiunea avocatului cu victima infracțiunilor.

A acțiuni ce urmează a fi întreprinse de către avocat în comunicarea cu victimele infracțiunilor:

- 1.3.1.** Comunicarea avocatului cu victima infracțiunii poate fi marcată de emoții precum tristețe, îngrijorare și compasiune, respectiv aceasta poate fi o provocare. Din această cauză, pentru sporirea nivelului de încredere și înțelegere a victimei **avocatul trebuie:**
- Să inițieze discuția cu victima infracțiunii, să se prezinte cine este și cu ce o poate ajuta. Aceasta demonstrează responsabilitatea profesională a avocatului față de situația victimei și ajută la sporirea încrederii în serviciile oferite.
 - Orienteze atenția victimei infracțiunii pe siguranță și exemple pozitive în care victimele au reușit să obțină un remediu din partea justiției.
 - Explice victimei că informațiile prezentate vor rămâne confidențiale și să o informeze cu privire la orice obligații ce țin de confidențialitate;

- Evite să adreseze victimei întrebări în prezența unui membru de familie, prieten sau copil/copii cu vârsta de peste 2 ani;
 - Mențină contactul vizual cu victima respectând normele culturale. În timpul discuției să folosească elemente de gestică și mimică specifice ascultării active și centrării atenției pe nevoile victimei;
 - Evite să completeze formulare, documente în timpul discuției cu victima;
 - Evite limbajul corpului care să transmită un mesaj de iritare, neîncredere, antipatie sau supărare față de victima infracțiunii;
 - Afișeze o atitudine lipsită de critică și plină de susținere, să nu judece conduita victimei;
 - Vorbească victimei cu încredință și înțelegere pentru a o încuraja. Avocatul se va asigura permanent că victima înțelege cele explicate și să verifice acest lucru pe parcursul asistenței și consultației oferite;
 - Asculte cu atenție experiența victimei și să evite s-o întrerupă dacă nu este cazul și să adreseze întrebări pentru clarificare doar după ce victima și-a expus povestea;
 - Manifeste răbdare cu victima ținând cont că aceasta se află într-o situație dificilă și ar putea avea sentimente contradictorii;
 - Adapteze limbajul și cuvintele la nivelul înțelegerii victimei și să nu utilizeze termeni și expresii de specialitate în mod excesiv, întrucât aceasta poate genera confuzii pentru victimă.
- 1.3.2.** Avocatul ce reprezintă victima infracțiunii trebuie să dispună de cunoștințe elementare ce țin de profilul comportamental și emoțional al victimei, să posede abilități de comunicare cu victima, să fie în mod special sensibil la aspectele/blocajele de comunicare generate de gradul de vulnerabilitate al acesteia.
- 1.3.3.** Avocatul, este bine să cunoască că victimele cu vulnerabilități multiple determinate de vârstă sau dizabilități sunt adesea în situații când autonomia lor, deciziile sunt în grija membrilor de familie din motivul limitărilor de înțelegere. Astfel, capacitatea de a înțelege, percepe amenințarea dar și de a răspunde la aceasta este limitată de condiția de sănătate. În situația descrisă, victima cu vulnerabilități multiple poate să nu înțeleagă pe deplin unde se află, cu cine vorbește și cu ce scop, cuvintele folosite la adresa ei, cum să comunice evenimentele/circumstanțele, să treacă rapid de la o întrebare la alta etc. De aceea, în procesul de acordare a asistenței juridice garantate de stat victimei cu vulnerabilități multiple avocatul trebuie să respecte autonomia individuală și capacitatea ei de a lua decizii în orice moment, inclusiv în situații de criză.

- 1.3.4. Avocatul va oferi victimei cu vulnerabilități multiple acces la sprijinul necesar pentru a le permite să ia decizii cu efect juridic. Sprijinul în exercitarea capacității juridice a persoanelor cu vulnerabilități multiple trebuie să respecte drepturile, voința și preferințele persoanelor cu dizabilități și nu ar trebui să reprezinte niciodată o decizie substitutivă.
- 1.3.5. Avocatul are obligația de a manifesta respect față de fiecare beneficiar și a-l trata pe acesta și problema acestuia drept unic și inedit, chiar dacă dificultatea cu care se confruntă victima este similară sau identică altor cauze în care a participat pe parcursul activității sale.
- 1.3.6. Avocatul în comunicare cu victima infracțiunii permanent va ține cont de faptul că aceasta nu are studii/cunoștințe în domeniul juridic, nu înțelege terminologia juridică, procedura și modul de realizare a cadrului normativ. La fel se va ține cont că victima infracțiunii, nu conștientizează distincțiile între norma juridică de drept material și procesual, cerințele tehnice și rigorile de comunicare.
- 1.3.7. Avocatul este obligat să informeze permanent victima infracțiunii despre acțiunile întreprinse, inclusiv aduce la cunoștința acesteia, dacă este nevoie, în limbaj ușor de înțeles, conținutul demersurilor, scrisorilor efectuate pe cauză și răspunsurile primite.
- 1.3.8. Avocatul are obligația de păstrare a confidențialității, în ceea ce privește viața privată a victimei beneficiare de AJGS, precum și informațiile care i-au devenit cunoscute în timpul acordării asistenței juridice. Orice contact a avocatului cu reprezentanții mass-mediei se face cu acordul scris al beneficiarului, cu protejarea identității persoanelor care beneficiază de asistență juridică, a dreptului la viață personală și a dreptului la imagine a acestora.

Acțiuni ce urmează a fi întreprinse de către avocat la prima întrevvedere cu beneficiarul victimă a infracțiunilor.

- 1.3.9. Avocatul are obligația de a fixa prima întrevvedere cu victima infracțiunii beneficiar de asistență juridică garantată de stat pe care s-a angajat să o reprezinte în cel mai scurt timp posibil, iar în cazul desemnării pentru aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie în 24 ore.
- 1.3.10. Avocatul are obligația de a se consulta opinia victimei infracțiunii în mod regulat și de a o informa despre evoluția procesului. De asemenea, avocatul trebuie să răspundă la orice solicitare din partea beneficiarei, care poate avea informații relevante pentru strategia apărării.
- 1.3.11. În procesul de pregătire a întâlnirii/interviului cu victima pe care urmează să o reprezinte, avocatul întreprinde toate măsurile necesare pentru a crea condiții optime pentru o

comunicare constructivă și a asigura mediu sigur și protectiv, efectuând următoarele acțiuni:

- asigură ca discuția să se desfășoare într-un mediu sigur, cu respectarea condițiilor de confidențialitate;
- explică victimei infracțiunii cine este și care sunt obligațiile sale în raport cu victima;
- identifică, în limita posibilităților, prezența vulnerabilităților determinate de vârstă, sex, religie, dizabilitate etc. pentru a realiza acomodarea rezonabilă și pentru a-și ajusta limbajul folosit;
- identifică nevoile de protecție a victimei infracțiunii și explică procedura de aplicare a acestora. Momentul esențial al protecției victimei infracțiunii constă în aflarea într-un mediu sigur ferit de pericole verbale, fizice din partea agresorului. Abia după ce persoana nu se mai simte amenințată, speriată sau înfricoșată puternic poate să analizeze „la rece sfaturile sau perspectivele vieții„. Orice decizie nu va lua victima, aceasta e bine să se refere mai întâi la siguranța și abia după asta – altele (ex. divorț, păstrarea relației, grija față de copii, plecarea peste hotare etc.);
- depune tot efortul pentru a se asigura că victima infracțiunii să înțeleagă cele explicate de avocat și va verifica acest lucru pe parcursul discuțiilor.

1.3.12. Pe tot parcursul comunicării cu victima infracțiunii, avocatul trebuie să vorbească calm și rar, urmărind reacția beneficiarului la cuvintele (explicațiile) sale, pentru ce își va ajusta vocabularul și maniera de relatare la particularitățile de vârstă, starea emoțională, precum și la alte aspecte ce pot determina gradul de înțelegere a informațiilor transmise.

1.3.13. În cursul primei întrevederi avocatul trebuie să formuleze întrebări de precizare și să își arate disponibilitatea de a răspunde la întrebările victimei.

1.3.14. Avocatul este obligat să evite acțiunile de victimizarea secundară.

1.3.15. Avocatul trebuie să cunoască că victimizarea secundară nu apare în rezultatul actului infracțional, ci ca urmare a răspunsului inadecvat din partea instituțiilor și al persoanelor¹. Victimizarea secundară apare atunci când o victimă, în loc să fie tratată cu respect, confidențialitate și profesionalism, este acuzată că nu este credibilă sau că exagerează, când reprezentanții organelor de drept sau alți profesioniști își schimbă rolul: în loc să fie susținători, oferind victimei suport și protecție adecvată, au dubii în privința credibilității ei.

¹ Pachetul serviciilor esențiale pentru femei și fete supuse violenței, Modulul 3. Justiția și poliția, https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/library/effective_governance/serviciile-esen_iale-pentru-femeile-i-fetele-supuse-violenței.html, p. 36.

1.3.16. Avocatul trebuie să cunoască că fiecare victimă este diferită în momente de criză și își aduce experiențele acumulate de-o viață. În timp ce unele victime nu mai reacționează la abuzuri și „normalizează violența”, altele pot să se manifeste activ în apărarea agresorului, tratând autoritățile care încearcă să prevină violența drept „personaje negative”. În aceste condiții inconsecvențele sau afirmațiile incorecte pot indica mai degrabă probleme de memorie decât falsuri deliberate, iar agitația victimei poate fi cauzată de frustrarea generată de experiențele negative de interacțiune cu reprezentanții sistemului de justiție sau de faptul că nu înțelege unele lucruri sau aspecte.

1.3.17. Pentru a determina strategia de caz, avocatul întreprinde următoarele acțiuni:

- analizează veridicitatea faptelor relatate de beneficiar prin verificarea actelor/înscrisurilor prezentate de beneficiar, consultarea bazelor de date disponibile (ex. consultarea portalului web a instanțelor de judecată în cazul în care beneficiarul comunică că a primit ordonanță de protecție sau agresorul a fost condamnat), cu excepția faptelor notorii;
- argumentează consultația oferită pe prevederile normativ - juridice în vigoare și înainte de a oferi o consultație, va verifica validitatea acestor prevederi.

1.3.18. În procesul de acordare a consultației juridice avocatul se asigură că victima se simte în siguranță, conștientizează și înțelege clar:

- Esența, structura și cauzele problemei ce a determinat interacțiunea cu sistemul de justiție;
- Care sunt normele juridice ce se aplică situației beneficiarului pe care îl reprezintă și cum este reglementată situația/procedura de apărare a drepturilor beneficiarului de AJGS de către legislație. Avocatul trebuie să evite să folosească în exces terminologia juridică, articole, extrase/texte din legi, deoarece consultația oferită într-o asemenea manieră ar putea bulversa victima;
- Care sunt posibilele căi de soluționare a cazului beneficiarului, inclusiv analiza respectivelor soluții din perspectiva costurilor (ex. costul necesar pentru obținerea unor înscrisuri, expertize etc.) și acțiunilor pe care urmează să le întreprindă victima.

1.3.19. Avocatul trebuie să evite a da victimei sfaturi de viață (ex. pleacă, divorțează, nu răbda și răspunde înapoi etc.). Chiar dacă poate părea evident și firesc, a oferi unei persoane sfaturi în situație când aceasta este afectată de violență poate fi nu doar neprofesionist dar și inutil.

1.3.20. La finalul consultației, avocatul trebuie să recapituleze informația expusă victimei infracțiunii și se va asigura că beneficiarul a înțeles conținutul consultației acordate.

1.3.21. Avocatul are obligația de a nu oferi asistență juridică unui beneficiar, dacă acesta are intenții ilegale sau imorale. În această situație, avocatul îi comunică beneficiarului motivele

refuzului, riscurile legale, se retrage din caz, informează despre aceasta Oficiul Teritorial al CNAJGS și îl sfătuiește pe beneficiar să renunțe la acțiunile ce încalcă legea.

Acțiuni ce urmează a fi întreprinse de către avocat în vederea realizării apărării holiste a victimelor infracțiunilor.

- 1.3.22.** Avocatul trebuie să aplice abordarea holistă prin oferirea unui suport multiaspectual orientat spre protecția victimei și prevenirea săvârșirii repetate a actelor de violență, înlăturând pe cât de mult posibil cauzele care au dus la interacțiunea cu sistemul de justiție.
- 1.3.23.** La un nivel minim, avocatul în cadrul apărării holistice va referi victima infracțiunii asistată către alte servicii de asistență psiho-socială disponibile în comunitate. La un nivel mai avansat, avocatul ar putea să se implice mai activ în acest proces (de exemplu, întocmirea actelor necesare pentru angajarea la serviciu sau plasamentul etc.).
- 1.3.24.** Avocatul trebuie să dețină o listă de resurse disponibile pentru victimele infracțiunii la nivel de comunitate, care va include în afară de instituțiile de stat și resursele oferite de societatea civilă. Lista trebuie să includă denumirea instituției, persoana de contact, adresa, alte detalii de contact, lista serviciilor oferite.
- 1.3.25.** În situație de criză, avocatul va acorda asistență și consiliere victimei în obținerea unui adăpost, cu concursul asistentului social și/sau a poliției. În cazul copiilor, avocatul va sesiza și referi cazul către autoritatea tutelară locală, în conformitate cu procedura de identificare, înregistrare și evaluare inițială, de documentare și evidență a cazurilor suspecte de violență, neglijare, exploatare și trafic al copilului reglementată în *Hotărârea Guvernului nr. 270 din 08.04.2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului.*
- 1.3.26.** În cazul în care în interacțiunea cu victima, avocatul observă semne evidente de violență fizică sau sexuală, va asigura ca victima să fie supusă examinării medicale și să primească atenție medicală.
- 1.3.27.** Avocatul va informa victima despre posibilitatea de a fi referită altor servicii de asistență psihologică, socială, plasament etc. și se va asigura că obține consimțământul victimei de a face referirea, înainte de orice alt pas ulterior.
- 1.3.28.** Avocatul trebuie să ofere victimei infracțiunii beneficiare de AJGS informație completă și corectă despre prestatorii de servicii, respectând schema celor trei întrebări:

CINE? – care instituție/organizație oferă servicii victimelor, informația de contact a persoanei (nume, număr de telefon) care poate fi contactată drept prim punct de intrare în serviciu;

CE? – ce fel de asistență ar putea fi primită din partea unui anumit prestator de servicii, informația privind costurile ce țin de serviciile date;

UNDE? – unde exact este localizat serviciul indicat (adresa exactă).

Capitolul II. ASISTENȚA JURIDICĂ ACORDATĂ VICTIMELOR ÎN PROCESUL PENAL

2.1. Asistența juridică garantată de stat acordată victimelor/părților vătămate la faza de urmărire penală.

Realizarea actului de justiție, cât și eficacitatea activităților organelor de urmărire penală sunt în legătură directă cu restul probelor acumulate, cu conținutul declarațiilor juste depuse de către părți în cadrul urmăririi penale sau în instanța de judecată. Declarațiile părții vătămate indubitabil contribuie la cercetarea sub toate aspectele, complete și obiective a circumstanțelor cauzei pentru stabilirea adevărului.

2.1.1. Avocatul va ține cont de faptul că până la declanșarea urmăririi penale, în interiorul termenului de 30 zile organul de urmărire penală este în drept să efectueze un număr limitat de acțiuni procesuale.

2.1.2. Avocatul va ține cont că dacă victima care figurează într-un proces privitor la o infracțiune prevăzută în articolele: 152 alin.(1), 153, 155, 157, 161, 173, 177, 179 alin.(1) și (2), 193, 194, 197 alin.(1), 198 alin.(1), 200, 202, 203, 204 alin.(1), 246¹, 274 din Codul penal, precum și al furtului avutului proprietarului săvârșit de minor, de soț, rude, în paguba tutorelui, ori de persoana care locuiește împreună cu victima sau este găzduită de aceasta, din cauza a stării de neputință sau a dependenței față de bănuț sau din alte motive nu este în stare să-și apere drepturile și interesele legitime, procurorul pornește urmărirea penală chiar dacă victima nu a depus plângere.

2.1.1. Din momentul desemnării, avocatul trebuie să urmărească ca toate acțiunile procesuale să fie efectuate în strictă conformitate cu prevederile legii procesual-penale, iar în cazul în care depistează încălcări, să obiecteze neîntârziat în modalitatea corespunzătoare.

2.1.2. Prima interacțiune a avocatului va avea în vedere că de cele mai multe ori intenția persoanelor de a depune plângeri la poliție cu privire la comunicarea unor fapte ilicite în

privința lor nu se soldează cu succes, pentru că cererile lor deseori sunt examinate superficial. Iar din cauza că majoritatea persoanelor nu cunosc o procedură legală de consemnare a unei plângeri, în cele mai dese cazuri plângerile acestora rămân neinvestigate sau examinate superficial.

- 2.1.3.** Avocatul trebuie să înțeleagă că nu există întotdeauna o interacțiune ușoară cu părțile vătămate, datorată reticenței acestora față de activitatea organelor de drept și gradul redus de încredere în justiție.
- 2.1.4.** Este recomandat avocatului la prima întrevedere să adopte față de partea vătămată o atitudine respectuoasă, binevoitoare. Avocatul va evita să vorbească cu partea vătămată cu superioritate și va depune suficientă diligență în vederea creării unei atmosfere benefice de comunicare.
- 2.1.5.** Avocatul va informa victima despre dreptul să fie asistată, la acțiunile procesuale efectuate cu participarea ei, de un avocat ales.
- 2.1.6.** Avocatul va ține cont că victima unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave contra persoanei, victima torturii, tratamentelor inumane sau degradante, victima infracțiunilor cu caracter sexual sau a violenței în familie, victima traficului de ființe umane și victima traficului de copii, indiferent de faptul dacă este recunoscută în calitate de parte vătămată sau parte civilă, poate să fie consultată de un avocat pe tot parcursul procesului penal ca și celelalte părți în proces; poate să fie asistată, în condițiile legii, de un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat în cazul în care nu dispune de mijloace bănești pentru a plăti avocatul.
- 2.1.7.** Totodată avocatul va explica victimei unei infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave contra persoanei, victima torturii, tratamentelor inumane sau degradante, victima infracțiunilor cu caracter sexual sau a violenței în familie, victima traficului de ființe umane și victima traficului de copii că poate să fie însoțită de o persoană de încredere, alături de avocatul său, la toate cercetările, inclusiv la ședințele închise.
- 2.1.8.** Avocatul va explica acestor persoane procedura de depunere a denunțului sau a plângerii, adică va informa ca acestea să fie depuse la sediul organului de poliție sau procuratură în raza locului comiterii infracțiunii, inclusiv prin intermediul apelului telefonic la nr. 112 cu recomandarea de a comunica cât mai exact cele întâmplate.
- 2.1.9.** Va informa că urmare a efectuării apelului sau depunerii în formă materializată a acestora, poliția este obligată în aceeași zi să se deplaseze la fața locului unde va fixa faptele stabilite și în caz de necesitate va asigura cu maximă celeritate conservarea probelor relevante. Iar în cazul în care nu este cunoscut făptașul, va întreprinde toate acțiunile de a-l identifica

- prin realizarea în regim de urgență a gamă de acțiuni procesuale: identificarea prezenței unor camere de înregistrări, identificarea potențialilor martori etc.
- 2.1.10.** Avocatul va explica dreptul victimei la faptul că cererea acesteia să fie înregistrată imediat în modul stabilit, să fie soluționată de organul de urmărire penală, iar după aceasta să fie informată despre rezultatele soluționării.
- 2.1.11.** Avocatul explică victimei, părții vătămate ce constituie denunțarea falsă și care sunt consecințele juridice ale unui asemenea denunț.
- 2.1.12.** Avocatul va informa victima/parte vătămată că aceasta poate să retragă cererea în cazurile prevăzute de lege și plângerile depuse de ea sau de reprezentantul său, inclusiv plângerile împotriva acțiunilor interzise de lege săvârșite împotriva sa.
- 2.1.13.** Avocatul va lua toate măsurile în vederea realizării dreptului victimei, de îndată ce a fost identificată, să beneficieze în condițiile legii de dreptul la protecție și compensare, precum și de dreptul de a depune o cerere către organul de urmărire penală, privind aplicarea măsurilor de protecție. Aplicarea sau refuzul aplicării măsurilor de protecție se realizează prin emiterea unei ordonanțe în acest sens, iar în cazul respingerii cererii, ordonanța poate fi contestată potrivit normelor procesuale de contestare a actelor procesuale.
- 2.1.14.** Avocatul va informa victima/parte vătămată despre obligațiile cu care este înzestrată pe parcursul derulării procesului penal: să se prezinte la citarea organului de urmărire penală sau a instanței judecătorești și să dea explicații la solicitarea acestor organe, cu excepția victimei traficului de ființe umane; să prezinte, la solicitarea organului de urmărire penală, obiecte, documente și alte mijloace de probă de care dispune, precum și mostre pentru cercetare comparativă; să accepte a fi supusă examenului medical, la cererea organului de urmărire penală, în cazul în care ea se plânge că i-a fost cauzat prejudiciu fizic; să se supună dispozițiilor legitime ale reprezentantului organului care îi soluționează cererea.
- 2.1.15.** Avocatul va explica părții vătămate obligația la cererea organului de urmărire penală, să fie supusă unei expertize judiciare, în condiții de ambulator, pentru a se verifica capacitatea de a înțelege just circumstanțele care au importanță pentru cauză și de a face declarații juste în privința lor, în cazul în care sunt temeuri verosimile de a pune la îndoială asemenea capacități.
- 2.1.16.** Avocatul va ține cont de faptul că victima/parte vătămată beneficiază de toate drepturile procesuale în condiții de egalitate cu ceilalți și își exercită obligațiile personal sau, prin reprezentanți, informând și beneficiarul despre aceasta. În cazul în care victima este o persoană iresponsabilă, drepturile acesteia sînt exercitate de reprezentanții ei legali în

modul prevăzut de CPP al RM. Drepturile victimei decedate sunt preluate de succesorii ei.

- 2.1.17.** Avocatul va ține cont de faptul că declarațiile părților vătămate, ca și a martorilor trebuie să inspire credibilitate și deci utile pentru procesul penal, chiar și în cazul când partea vătămată este persoană cu dizabilitate intelectuală sau psihosocială. Avocatul va evidenția ori de câte ori va fi necesar că prezența diagnosticului psihiatric nu poate fi egalat cu lipsa de credibilitate a declarațiilor victimei/părții vătămate cu probleme de sănătate mintală.
- 2.1.18.** Avocatul va ține cont despre faptul că victimă se consideră orice persoană fizică sau juridică căreia, prin infracțiune, i-au fost aduse daune morale, fizice sau materiale. Victima are un interes în cadrul procesului penal și este interesată în rezultatele acestuia.
- 2.1.19.** Parte vătămată este considerată persoana fizică sau juridică căreia i s-a cauzat prin infracțiune un prejudiciu moral, fizic sau material, recunoscută în această calitate, conform legii, cu acordul victimei.
- 2.1.20.** Avocatul va ține cont că minorului căruia i s-a cauzat prejudiciu prin infracțiune va fi considerat parte vătămată fără acordul său dar în mod obligatoriu cu acordul reprezentantului acestuia, desemnat în fiecare dintre cauze intentate.
- 2.1.21.** Avocatul va ține cont de faptul că recunoașterea ca parte vătămată se efectuează prin ordonanța organului de urmărire penală, imediat după stabilirea temeiurilor de atribuire a unei asemenea calități procesuale.
- 2.1.22.** Totodată în cazul în care, după recunoașterea persoanei ca parte vătămată, s-au constatat circumstanțe care atestă lipsa cauzării prejudiciului, organul de urmărire penală încetează participarea acestei persoane ca parte vătămată în procedura respectivă prin ordonanță motivată.
- 2.1.23.** Avocatul va urmări în cazul când s-au constatat circumstanțe care atestă lipsa cauzării prejudiciului, ca organul de urmărire penală, care încetează participarea acestei persoane ca parte vătămată în procedura respectivă prin ordonanță motivată, să aducă la cunoștință beneficiarului actul respectiv și informarea despre posibilitatea contestării acestuia și termenii de contestare în caz de dezacord.
- 2.1.24.** În contrariu, avocatul va ține cont ca părții vătămate să i se restituie bunurile ridicate de organul de urmărire penală în calitate de mijloace de probă sau prezentate de ea însăși, precum și bunurile ce îi aparțin și au fost ridicate de la persoana care a săvârșit acțiunea interzisă de legea penală, să primească în original documentele care îi aparțin.
- 2.1.25.** Avocatul va informa victima/parte vătămată despre drepturile și obligațiile de care dispune în conformitate cu art. 58, 60 CPP al RM într-o manieră calmă, accesibilă și în

limba pe care beneficiarul o cunoaște cel mai bine. Avocatul va reveni or de câte ori va fi nevoie prin explicarea repetată a drepturilor și obligațiilor părții vătămate, la fiecare etapă de derulare a procesului penal și la realizarea oricărei acțiuni procesuale.

- 2.1.26.** În continuitatea celor invocate mai sus, avocatul va pregăti victima/parte vătămată cu privire la orice acțiune preconizată cu participarea părții vătămate, va explica amănunțit și pe înțeles, inclusiv și procedura audierii și conținutul declarațiilor, cu evidențierea aspectelor de fapt importante. Astfel, avocatul va stabili împreună cu partea vătămată o tactică de apărare, chiar din momentul introducerii plângerii sau denunțului.
- 2.1.27.** Avocatul trebuie să explice beneficiarului obligația de a face declarații și imposibilitatea să refuze de a le face, atrăgându-i atenția că dacă refuză să dea declarații va avea consecințe defavorabile, iar dacă va da declarații mincinoase, atunci acestea vor putea fi sesizate în vederea pornirii unei cauze penale pentru darea unor declarații false.
- 2.1.28.** Totodată avocatul va explica părții vătămate despre toate acțiunile procesuale la care eventual partea vătămată va participa, la fel despre consecințele juridice ale acestora, cât și obligativitatea participării a părții vătămate.
- 2.1.29.** Avocatul va informa victima/parte vătămată despre faptul că confruntarea cu persoana bănuită sau învinuită de săvârșirea infracțiunii de violență în familie, infracțiunii cu caracter sexual, infracțiunii privind traficul de ființe umane sau privind traficul de copii se realiza obligatoriu în prezența avocatului acesteia și, după caz, cu participarea psihologului.
- 2.1.30.** Avocatul are obligația să informeze victima/parte vătămată despre dreptul de a refuza confruntarea cu persoana bănuită sau învinuită de săvârșirea infracțiunii de violență în familie, infracțiunii cu caracter sexual, infracțiunii privind traficul de ființe umane sau privind traficul de copii. În lipsa acordului victimei sau al părții vătămate, confruntarea poate avea loc în baza unei ordonanțe motivate a procurorului, cu invocarea circumstanțelor importante pentru stabilirea adevărului, care nu pot fi soluționate în alt mod. Ordonanța de dispunere a confruntării poate fi atacată la judecătorul de instrucție în condițiile art.313. Până la soluționarea plângerii de către judecătorul de instrucție, efectuarea confruntării se suspendă.
- 2.1.31.** Avocatul va comunica victimei/părții vătămate despre faptul că confruntarea cu persoana bănuită sau învinuită de săvârșirea infracțiunii de violență în familie, infracțiunii cu caracter sexual, infracțiunii privind traficul de ființe umane sau privind traficul de copii se realiza obligatoriu în prezența avocatului acesteia și, după caz, cu participarea psihologului.
- 2.1.32.** Avocatul va informa partea vătămată despre următoarele drepturi: dreptul să cunoască esența învinuirii și o explica pe înțeles, cât și dreptul să ceară recuzarea persoanei care

efectuează urmărirea penală, precum și a judecătorului, procurorului, expertului, interpretului, traducătorului, grefierului; să facă obiecții împotriva acțiunilor organului de urmărire penală; să ia cunoștință de toate procesele-verbale ale acțiunilor procesuale la care a participat, să ceară completarea lor sau includerea obiecțiilor sale în procesul-verbal respectiv.

- 2.1.33.** Avocatul împreună cu partea vătămată vor lua cunoștință de materialele cauzei penale din momentul încheierii urmăririi penale și să noteze orice informații din dosar, făcând explicații pe înțeles cu privire la conținutul și necesitatea acestora. Avocatul va explica că pot contesta orice probă acumulată, pot depune probe suplimentar, pot solicita administrarea de către organul de urmărire penală a altor probe.
- 2.1.34.** Avocatul va ține cont de dreptul părții vătămate să prezinte documente și alte mijloace de probă pentru a fi anexate la dosarul penal și cercetate ulterior în ședința de judecată.
- 2.1.35.** În cazul în care dialogul cu victima/partea vătămată - persoană cu dizabilitate psihosocială sau intelectuală este dificil din cauza incapacității beneficiarului de a percepe esența celor relatate, sau a stării psiho-emoționale instabile, avocatul va insista asupra acomodării rezonabile de procedură prin invitarea unui specialist psiholog sau asistent social care ar contribui la facilitarea comunicării dintre persoana cu dizabilitate intelectuală sau psihosocială și ceilalți actori ai procesului penal intentat.
- 2.1.36.** În acest ultim caz, avocatul va urmări identificarea și desemnarea de către organul de urmărire penală a reprezentantului părții vătămate, care va avea menirea de a facilita interconexiunea de comunicare a părții vătămate cu alți participanți ai procesului intentat.
- 2.1.37.** Dacă victima/partea vătămată care urmează a fi audiat pare extrem de obosit, letargic, cu reacție întârziată sau lipsit de reacție, avocatul va fi împotriva audierii, chiar și în situația în care victima/partea vătămată acceptă să dea declarații. În situația descrisă se recomandă avocatului să intervină către organul de urmărire penală cu obiecții în privința audierii și cu un demers de a fi consultat un specialist care poate revizui tratamentul persoanei cu o eventuală informare despre efectele medicamentelor, în vederea eliminării acestei bariere.
- 2.1.38.** Avocatul va explica victimei/părții vătămate dreptul să primească de la organul de urmărire penală dovada despre faptul că ea s-a adresat cu cerere sau o copie de pe procesul-verbal despre cererea orală. Astfel, avocatul va insista în fața organului de urmărire penală respectarea acestui drept.
- 2.1.39.** La etapa de recunoaștere în calitate de victimă/parte vătămată, avocatul va ține cont de faptul că victima/partea vătămată poate să se adreseze cu o cerere suplimentară, invocând chiar și circumstanțe noi, referitoare la situația de fapt.

- 2.1.40.** La etapa de recunoaștere în calitate de victimă/parte vătămată poate să depună cerere pentru a fi recunoscută ca parte civilă în procesul penal. Recunoașterea ca parte civilă se efectuează prin ordonanța organului de urmărire penală. Avocatul va formula cerere de chemare în judecată conform prevederilor în vigoare și o va înainta către organul de urmărire penală în orice moment de la pornirea procesului penal până la terminarea cercetării judecătorești.
- 2.1.41.** În cererea de intentare a acțiunii civile se arată cauza penală în procedura căreia urmează să fie intentată acțiunea civilă, cine și către cine intenționează acțiunea, valoarea acțiunii și cerința de despăgubire. Dacă este necesar, partea civilă își poate concretiza pretențiile.
- 2.1.42.** Avocatul va informa că partea civilă poate retrage acțiunea civilă în orice moment al procesului penal, însă nu mai târziu de retragerea completului în camera de deliberare pentru soluționarea în fond a cauzei.
- 2.1.43.** Avocatul va explica consecințele ale retragerii acțiunii civile, care urmează a fi acceptată de organul de urmărire penală sau instanță și impune încetarea procesului cu privire la acțiunea civilă, fapt ce împiedică intentarea ulterioară a aceleiași acțiuni în cadrul procesului penal. Organul de urmărire penală sau instanța poate respinge retragerea acțiunii civile în cazul în care aceasta duce la lezarea drepturilor altor persoane interesate sau a altor interese ocrotite de lege.
- 2.1.44.** Avocatul va ține cont de faptul ca victima/parte vătămată să fie informată, la cerere, depusă de ultima sau de avocat de către organul de urmărire penală, procuror sau, după caz, de către instanța de judecată despre soluționarea plângerii sale în termen legal. În cazul în care nu se respectă termenul legal de informare sau nu este informată, avocatul va interveni prin mecanismul de contestare al acțiunilor ilegale sau inacțiunilor, stabilit la art. 298, 299, 299¹, 313 CPP.
- 2.1.45.** În același context, avocatul va informa beneficiarul despre dreptul de a fi informat despre toate hotărârile adoptate care se referă la drepturile și interesele sale, la fel să primească gratuit, la solicitare, copii de pe acestea.
- 2.1.46.** Avocatul va ține cont de faptul ca victima/parte vătămată să fie informată și despre hotărârile de încetare sau de clasare a procesului penal în cauza respectivă, de neîncepere a urmăririi penale, copia de pe sentință, decizie sau de pe o altă hotărâre judecătorească definitivă. Practica organelor de urmărire penală reține o situație incertă cu privire la acest drept al victimei/părții vătămate. De cele mai dese ori partea vătămată nu este informată despre soluție, cauzele sunt stocate în arhive. La solicitarea informării se depistează că termenul de contestare este depășit substanțial.

- 2.1.47.** În conformitate cu art. 142 CPP al RM, avocatul va explica că partea vătămată din inițiativă proprie și pe cont propriu, este în drept, prin intermediul organului de urmărire penală, al procurorului sau al instanței de judecată, să înainteze instituției publice de expertiză judiciară/biroului de expertiză judiciară o cerere privind efectuarea expertizei judiciare pentru constatarea circumstanțelor care, în opinia lor, vor putea fi utilizate în apărarea intereselor lor.
- 2.1.48.** Avocatul va ține cont că partea vătămată poate solicita organului de urmărire penală sau, după caz, procurorului dispunerea efectuării expertizei judiciare. Refuzul de dispunere a efectuării expertizei judiciare poate fi contestat în modul stabilit de prevederile CPP.
- 2.1.49.** Avocatul va analiza lista de întrebări adresate expertului de către organul de urmărire penală și în caz de necesitate le va completa sau/și va solicita excluderea unora dintre ele care în mod evident lezează drepturile victimei/părții vătămate.
- 2.1.50.** Avocatul va ține cont de faptul că partea vătămată are dreptul să recomande un expert pentru a participa cu drepturi depline la efectuarea expertizei judiciare. În acest sens, avocatul împreună cu beneficiarul vor identifica un expert, informând organul de urmărire penală despre acest fapt.
- 2.1.51.** În caz de dezacord cu raportul de expertiză, neclaritatea concluziilor, concluzii contradictorii ș.a. acesta poate fi contestat prin numirea unei expertize repetate sau complexe în condițiile legii.
- 2.1.52.** Avocatul va ține cont de prevederile art. 143 CPP privind desemnarea obligatorie a expertizei: în mod special, asupra stării psihice și fizice a persoanei în privința căreia se reclamă că s-au comis acte de tortură, tratamente inumane sau degradante; stării psihice sau fizice a părții vătămate dacă apar îndoieli în privința capacității lor de a percepe just împrejurările ce au importanță pentru cauza penală și de a face declarații despre ele, dacă aceste declarații ulterior vor fi puse, în mod exclusiv sau în principal, în baza hotărârii în cauza data.

2.2. Asistența juridică garantată de stat acordată acordată victimelor/părților vătămate în procesul de mediere sau împăcare.

Medierea poate spori conștiința rolului important al fiecărei persoane și al comunității în prevenirea și rezolvarea infracțiunilor și a conflictelor asociate acestora, încurajând astfel efecte penale mai constructive și mai puțin represive.

Medierea se aplică oricărui proces prin care victimei și infractorului li se dă posibilitatea, în cazul în care consimt liber, să participe activ la rezolvarea problemelor apărute în urma infracțiunii cu ajutorul unei terțe părți imparțiale (mediator).

2.2.1. Avocatul va ține cont de principiile internaționale cu privire la mediere, ceea ce presupune:

- a. că în cazuri penale medierea trebuie folosită numai dacă părțile consimt liber. Părțile vor fi libere să-și retragă consimțământul oricând pe parcursul medierii;
- b. discuțiile din cadrul medierii sunt confidențiale și nu pot fi folosite ulterior, cu excepția situațiilor când există acordul părților;
- c. medierea în cazuri penale trebuie să fie un serviciu general disponibil;
- d. medierea în cazuri penale trebuie să fie disponibilă în toate etapele procesului justiției penale;
- e. serviciilor de mediere trebuie să li se acorde suficientă autonomie în cadrul sistemului justiției penale.

2.2.2. Avocatul va insista pe aplicarea garanțiilor procedurale fundamentale în cazul medierii; astfel că în mod special, părțile trebuie să aibă dreptul la asistență juridică calificată și, atunci când este cazul, la traducere/interpretare, ultimul este cu desăvârșire omis în jurisprudența națională. În plus, minorii trebuie să aibă dreptul la asistență parentală.

2.2.3. Avocatul va asigura că înainte de a aproba medierea, părțile trebuie să fie bine informate în legătură cu drepturile pe care le au, cu natura procesului de mediere și cu posibilele consecințe ale deciziei lor. Nici victima, nici infractorul nu trebuie convinse prin mijloace incorecte să accepte medierea.

2.2.4. Avocatul va informa partea vătămată despre dreptul să se împace cu bănuitul, învinuitul, inculpatul în cazurile prevăzute de lege.

2.2.5. Avocatul va explica părții vătămate dreptul să apeleze la un mediator în condițiile legii.

2.2.6. Avocatul va explica părții vătămate că la împăcarea părții vătămate cu bănuitul, învinuitul, inculpatul în cazurile infracțiunilor prevăzute în articolele: 152 alin. (1), 155, 157, 161, 177, 179 alin. (1) și (2), 193, 194, 197 alin. (1), 204, 246¹ din Codul penal, precum și al furtului avutului proprietarului săvârșit de minor, de soț, rude, în paguba tutorelui, ori de persoana care locuiește împreună cu victima sau este găzduită de aceasta, urmărirea penală încetează.

- 2.2.7.** Avocatul va explica că împăcarea este personală și produce efect doar dacă intervine până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești.
- 2.2.8.** Avocatul va ține cont că pentru persoanele în privința cărora sunt instituite măsuri de ocrotire judiciară, împăcarea se poate face numai cu participarea reprezentanților legali.
- 2.2.9.** Avocatul va informa că împăcarea poate avea loc și în cazul în care urmărirea penală a fost pornită de către procuror din oficiu.
- 2.2.10.** Avocatul va ține cont de faptul că împăcarea părților poate avea loc și prin aplicarea medierii conform Legii cu privire la mediere.
- 2.2.11.** Avocatul va ține cont de prevederile legale potrivit cărora normele procedurii civile și normele procesului de mediere a litigiilor civile se aplică dacă ele nu contravin principiilor procesului penal și dacă normele procesului penal nu prevăd asemenea reglementări.
- 2.2.12.** În cazul în care bănuitul/învinuitul/inculpatul întrunește condițiile menționate supra, avocatul va iniția procedura de împăcare a părților.
- 2.2.13.** Avocatul va avea un rol activ în ceea ce privește ajutorarea părților în a negocia o împăcare și o va reprezenta ca pe o oportunitate de reabilitare în fața victimei.
- 2.2.14.** Avocatul va ține cont că părțile la medierea în cauzele penale sunt victima și făptuitorul, iar dacă la medierea în cauzele penale una dintre părți este minor, participarea pedagogului sau psihologului este obligatorie. Procesul de mediere nu substituie procesul penal.
- 2.2.15.** Avocatul va ține cont că nu poate fi admis în calitate de mediator în cauzele penale: ofițerul de urmărire penală, procurorul, judecătorul, avocatul uneia dintre părți, precum și persoana incompatibilă în baza unor prevederi legale speciale.
- 2.2.16.** Avocatul va informa prompt partea vătămată despre orice propunere de împăcare pe care a primit-o sau despre alte discuții în acest sens pe care le-a avut cu făptuitorul sau avocatul acestuia.
- 2.2.17.** Avocatul va perfectă proiectul cererii cu privire la împăcare cu explicarea consecinței privind solicitarea de încetare a procesului.
- 2.2.18.** Avocatul va informa partea vătămată că dacă își dă consimțământul la împăcare, va depune în acest sens o cerere scrisă.
- 2.2.19.** Avocatul va explica consecințele juridice ale împăcării dintre părți: fie că procesul penal poate înceta în temeiul art. 109 CP al RM, fie că consecințele medierii ar putea avea efect pentru individualizarea pedepsei. Astfel, medierea poate „produce” circumstanțele pe care legea le enumeră în mod expres (căința sinceră, repararea benevolă a pagubei pricinuite sau înlăturarea daunelor cauzate, contribuirea activă la descoperirea infracțiunii), fie că judecătorul le reține din oficiu, considerându-le atenuante.

- 2.2.20.** Dacă se decide participarea avocatului la mediere, iar partea vătămată are avocat, este o soluție corectă ca negocierile să aibă loc și în prezența avocatului părții vătămate.
- 2.2.21.** Dacă participă la mediere, avocatul va căuta să ajungă în discuții la o soluție cât mai avantajoasă pentru beneficiarul său, fără a periclita succesul acestor negocieri. În acest sens, avocatul va abandona stilul defensiv.
- 2.2.22.** Avocatul va consulta beneficiarul în privința acceptării sau nu a unei propuneri de acord de mediere prin discutarea avantajelor și dezavantajelor acordului propus, determinarea motivelor de ce acordul ar putea să (nu) fie în interesul părții vătămate.
- 2.2.23.** În rezultatul medierii, mediatorul trebuie să prezinte organului de urmărire penală sau instanței de judecată procesul-verbal în care a fost consemnat temeiul încetării procesului de mediere.

2.3. Asistența juridică garantată de stat acordată victimelor/părților vătămate în cadrul judecării cauzei penale.

- 2.3.1** Avocatul va informa partea vătămată despre dreptul să participe la ședința de judecată, inclusiv la examinarea materialelor cauzei, să pledeze în dezbateri judiciare privitor la prejudiciul cauzat.
- 2.3.2** Avocatul va ține cont că partea vătămată, partea civilă și reprezentanții lor beneficiază de drepturi egale în fața instanței de judecată în ce privește administrarea probelor, participarea la cercetarea acestora și formularea cererilor și demersurilor.
- 2.3.3** Avocatul va explica faptul că judecarea cauzei în primă instanță se desfășoară cu participarea părții vătămate sau a reprezentantului ei, cu unele excepții prevăzute de codul de procedură penală.
- 2.3.4** Avocatul va ține cont de faptul că în caz de neprezentare motivată a părții vătămate, instanța, consultă opiniile părților, decide judecarea cauzei sau amânarea ei în funcție de faptul dacă cauza poate fi judecată în lipsa părții vătămate fără a-i leza drepturile și interesele.
- 2.3.5** Avocatul poate solicita prin cerere întemeiată, consultând în prealabil opinia părții vătămate, examinarea cauzei în lipsa părții vătămate cu participarea obligatorie a avocatului. Instanța o poate elibera de prezența la ședința de judecată, obligând-o să se prezinte la un anumit termen stabilit pentru audierea ei.
- 2.3.6** Avocatul va explica părții vătămate că în caz de neprezentare nemotivată în instanță pentru audiere, partea vătămată poate fi adusă silit și poate fi supusă amenzii judiciare.

- 2.3.7** Avocatul va ține cont de procedura de judecare a cauzei solicitată în funcție de poziția de apărare a inculpatului, dacă aceasta recunoaște sau nu recunoaște vina în comiterea infracțiunii incriminate și va explica părții vătămate procedurile ce vor urma.
- 2.3.8** Avocatul are obligația de a discuta în prealabil cu partea vătămată, despre eventualele posibile proceduri de judecare a cauzei, avantajele și dezavantajele acestora privind interesele legale ale părții vătămate.
- 2.3.9** Avocatul va explica părții vătămate că dacă acțiunea civilă nu a fost depusă în procesul penal la faza de urmărire penală, aceasta poate să se intentează în baza cererii scrise a părții civile sau a reprezentantului ei în orice moment de judecare a cauzei până la terminarea cercetării judecătorești.
- 2.3.10** Avocatul va informa partea vătămată - persoanele fizice și juridice, cărora le-a fost cauzat prejudiciu nemijlocit prin acțiunile interzise de legea penală că pot intenta o acțiune civilă privitor la despăgubire prin:
- a. restituirea în natură a obiectelor sau a contravalorii bunurilor pierdute ori nimicite în urma săvârșirii faptei interzise de legea penală;
 - b. compensarea cheltuielilor pentru procurarea bunurilor pierdute ori nimicite sau restabilirea calității, aspectului comercial, precum și repararea bunurilor deteriorate;
 - c. compensarea venitului ratat în urma acțiunilor interzise de legea penală;
 - d. repararea prejudiciului moral sau, după caz, a daunei aduse reputației profesionale.
- 2.3.11** Avocatul va ține cont și va explica părții vătămate - persoanele fizice și juridice, că prejudiciul material se consideră legat de săvârșirea acțiunii interzise de legea penală dacă el se exprimă în cheltuieli pentru:
- a. tratamentul părții vătămate și îngrijirea acesteia;
 - b. înmormântarea părții vătămate;
 - c. plata sumelor de asigurare, indemnizațiilor și pensiilor;
 - d. executarea contractului de depozit al bunurilor.
- 2.3.12** Avocatul va stăruie în motivarea acțiunii civile asupra evaluării cuantumului despăgubirilor materiale ale prejudiciului moral, prin enunțarea cu diligență a suferințelor fizice ale victimei, a prejudiciului agrement sau estetic, pierderea speranței în viață, pierderea onoarei prin defăimare, suferințele psihice provocate de decesul rudelor apropiate etc.
- 2.3.13** Avocatul, reprezentant al succesorului victimei, va explica că în caz de deces al persoanei fizice care este în drept de a intenta o acțiune civilă în procesul penal, acest drept trece la succesorii ei, iar în caz de reorganizare a persoanei juridice – la succesorul ei de drept.

- 2.3.14** Avocatul va ține cont de faptul că pretențiile persoanelor fizice și juridice prejudiciate nemijlocit prin fapta interzisă de legea penală au prioritate în raport cu pretențiile statului față de făptuitor.
- 2.3.15** Avocatul va informa partea vătămată că hotărârea privind acțiunea civilă se adoptă în conformitate cu normele dreptului civil și ale altor domenii de drept, iar termenul de prescripție prevăzut de legislația civilă nu se aplică acțiunilor civile soluționate în procesul penal.
- 2.3.16** În cazul în care instanța de judecată a admis în principiu acțiunea civilă sau a lăsat-o fără soluționare, din data când această sentință devine irevocabilă începe să curgă un nou termen de prescripție extinctivă a acțiunii civile.
- 2.3.17** În cazul intentării acțiunii civile în faza de judecare a cauzei, avocatul va solicita instanței de judecată constatarea persoanei care poartă răspundere pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile sau inacțiunile interzise de legea penală și prin hotărâre, să recunoască în calitate de parte civilmente responsabilă beneficiarul și să îi înmâneze informația în scris despre drepturile și obligațiile ei prevăzute în art.74.
- 2.3.18** Avocatul va explica părții civile că aceasta poate retrage acțiunea civilă în orice moment al procesului penal în faza judecării cauzei, însă nu mai târziu de retragerea completului în camera de deliberare pentru soluționarea în fond a cauzei.
- 2.3.19** La fel, avocatul se va încredința că partea civilă a conștientizat efectul juridic al retragerii acțiunii civile, acceptate de instanță, care impune încetarea procesului cu privire la acțiunea civilă, fapt ce împiedică intentarea ulterioară a aceleiași acțiuni în cadrul procesului penal.
- 2.3.20** Retragera acțiunii civile la faza judecării cauzei, acceptată de instanță, împiedică intentarea ulterioară a aceleiași acțiuni în cadrul procesului civil.
- 2.3.21** Avocatul va ține cont de faptul că judecarea acțiunii civile în procesul penal, indiferent de valoarea acțiunii, se efectuează de către instanța de competența căreia este cauza penală.
- 2.3.22** Avocatul va ține cont de faptul că în caz de neprezentare în instanță a părții civile sau a reprezentantului ei instanța lasă acțiunea civilă fără soluționare și, în acest caz, partea civilă își menține dreptul de a intenta acțiunea în modul prevăzut de procedura civilă.
- 2.3.23** Avocatul va explica dreptul de solicitare a examinării acțiunii civile în absența părții civile sau a reprezentantului ei. În acest caz, instanța, poate decide judecarea acțiunii civile în lipsa acesteia. Neprezentarea părții civilmente responsabile sau a reprezentantului ei la instanța de judecată nu împiedică soluționarea acțiunii civile.

- 2.3.24** Avocatul va informa partea civilă că la adoptarea sentinței de acuzare sau de aplicare a măsurilor de constrângere cu caracter medical, instanța soluționează și acțiunea civilă prin admiterea ei, totală sau parțială, ori prin respingere.
- 2.3.25** Avocatul va insista în dezbaterile judiciare pe respectarea obligației instanței, potrivit căreia odată cu soluționarea cauzei penale, judecătorul este obligat să soluționeze acțiunea civilă.
- 2.3.26** Avocatul va explica părții vătămate că hotărârea definitivă a instanței de judecată cu privire la acțiunea civilă în procesul penal, inclusiv hotărârea instanței despre acceptarea retragerii acțiunii civile, precum și hotărârea instanței prin care a fost confirmată tranzacția de împăcare a părților în același litigiu împiedică intentarea ulterioară a unei noi acțiuni pe aceleași temeuri.
- 2.3.27** Avocatul va informa partea vătămată despre posibilele soluții ale expunerii instanței: o dată cu sentința de condamnare, instanța de judecată, apreciind dacă sînt dovedite temeiurile și mărimea pagubei cerute de partea civilă, admite acțiunea civilă, în tot sau în parte, ori o respinge, iar în cazul când se dă o sentință de achitare, instanța:
- a. respinge acțiunea civilă dacă nu s-a constatat existența faptei incriminate sau fapta nu a fost săvârșită de inculpat;
 - b. nu se pronunță asupra acțiunii civile dacă inculpatul a fost achitat pentru că nu sînt întrunite elementele infracțiunii sau există una din cauzele care înlătură caracterul penal al faptei, prevăzute în art. 35 al Codului penal.
- 2.3.28** În cazuri excepționale când, pentru a stabili exact suma despăgubirilor cuvenite părții civile, ar trebui amânată judecarea cauzei, instanța poate să admită, în principiu, acțiunea civilă, urmând ca asupra cuantumului despăgubirilor cuvenite să hotărască instanța civilă.
- 2.3.29** Avocatul va informa beneficiarul despre modul citării și consecințele nerespectării ei.
- 2.3.30** Citarea părții vătămate în fața instanței de judecată se face prin citație scrisă. Citarea se poate face și prin notă telefonică sau telegrafică, prin telefax ori prin mijloace electronice, inclusiv prin intermediul poștei electronice sau prin orice alt sistem de mesagerie electronică în cazul în care instanța de judecată dispune de mijloacele tehnice necesare pentru a dovedi că citația a fost primită. Instanța de judecată poate comunica și oral citația persoanei prezente la ședință, aducându-i la cunoștință consecințele neprezentării.
- 2.3.31** Avocatul va informa partea vătămată despre obligația să respecte ordinea stabilită în ședința de judecată și să nu părăsească sala de ședințe fără permisiunea președintelui ședinței.

- 2.3.32** Avocatul va ține cont de faptul că în faza de judecare a cauzei partea vătămată are dreptul să prezinte probe suplimentare în cazul în care ele consideră că probele prezentate în instanță sunt insuficiente pentru confirmarea poziției, la fel poate renunța la anumite probe prezentate fie la faza de urmărire penală sau în faza de judecare a cauzei. Instanța de judecată, la cererea părții vătămate, poate amâna ședința de judecată pe o perioadă de până la o lună pentru ca acestea să le prezinte. Probele prezentate suplimentar se cercetează în ședința de judecată în mod obișnuit.
- 2.3.33** Avocatul va ține cont de obligația de a prezenta în ședința preliminară lista probelor pe care intenționează să le cerceteze în cadrul judecării cauzei, inclusiv cele care nu au fost cercetate pe parcursul urmăririi penale.
- 2.3.34** Avocatul în caz de admitere a cererii cu privire la examinarea într-o procedură simplificată, va explica părții vătămate dreptul de a deveni parte civilă și identifică dacă nu vor propune administrarea de probe în susținerea acțiunii civile, după care instanța procedează la dezbateri judiciare, cuvânt în dezbateri se oferă și părții vătămate.
- 2.3.35** Avocatul va ține cont că audierea părții vătămate se efectuează în conformitate cu dispozițiile ce se referă la audierea martorilor și care se aplică în mod corespunzător. Victima și partea vătămată în cazul infracțiunii cu caracter sexual sau al infracțiunii de violență în familie este audiată în prezența unui avocat și, după caz, în prezența psihologului.
- 2.3.36** Avocatul va explica victimei sau, după caz, părții vătămate, despre posibilitatea înaintării unei cereri de a fi audiată în lipsa inculpatului, asigurându-i ultimului posibilitatea de a lua cunoștință de declarații și de a pune întrebări persoanei audiate.
- 2.3.37** Avocatul va informa că audierea părții civile și a părții civilmente responsabile se face conform dispozițiilor ce se referă la audierea inculpatului, care se aplică în mod corespunzător.
- 2.3.38** Partea vătămată poate fi audiată ori de câte ori este necesar în cursul cercetării judecătorești și ea poate să facă declarații suplimentare oricând cu permisiunea președintelui ședinței.
- 2.3.39** Avocatul va ține cont despre rolul activ la etapa dezbaterilor judiciare, anunțate de către președintele ședinței de judecată după terminarea cercetării judecătorești. Avocatul și partea vătămată pot să depună instanței concluzii scrise privitor la soluția propusă de ele în cauză.
- 2.4. Acțiuni ce urmează a fi întreprinse de avocat în apărarea victimelor/părților vătămate în cadrul audierii în procesul penal.**

Realizarea actului de justiție și activitatea eficace a organelor de urmărire penală depind în mare măsură printre alte probe acumulate, și de declarațiile juste efectuate de către părți în cadrul urmăririi penale sau în instanța de judecată. Declarațiile părții vătămate indubitabil contribuie la cercetarea sub toate aspectele, complete și obiective a circumstanțelor cauzei pentru stabilirea adevărului.

- 2.4.1.** Asigurând reprezentarea victimei/părții vătămate în cadrul procesului penal, avocatul trebuie să țină cont de faptul că această persoană are dificultăți în a-și apăra drepturile în cadrul procedurii penale, dar și în alte aspecte ale vieții, din cauza traumei suferite, iar în unele cazuri și din cauza discriminării, stereotipurilor și prejudecăților de gen, etnie, rasă etc.
- 2.4.2.** Avocatul va explica victimei/părții vătămate că poate fi asistat de către un avocat la efectuarea tuturor acțiunilor procesuale cu participarea sa, inclusiv la audiere și este obligată să se prezinte la citarea organului de urmărire penală, iar în caz de eschivare este supus măsurilor de aducere silită. Declarațiile și audierea părții vătămate se fac conform dispozițiilor ce se referă la declarațiile și audierea martorilor, fiind aplicate în mod corespunzător.
- 2.4.3.** Avocatul va informa victima/partea vătămată că ea nu poate fi impusă de nimeni să facă declarații contrar intereselor sale sau ale rudelor sale apropiate.
- 2.4.4.** Înainte de a fi audiată în calitate de parte vătămată, avocatul va explica într-un limbaj simplu și accesibil prevederile art. 312-313 CP al RM, că poartă răspundere penală pentru prezentarea cu bună știință a declarației mincinoase și refuzul de a face declarații, că este obligată să facă declarații juste despre ceea ce cunoaște sub jurământ.
- 2.4.5.** Avocatul va explica victimei/părții vătămate, ce înseamnă denunțarea falsă și care sunt riscurile unui asemenea denunț.
- 2.4.6.** Pe tot parcursul procesului penal victima/partea vătămată va beneficia de măsuri de adaptare rezonabilă procesuală pentru facilitarea dialogului și reducerea victimizării sau revictimizării ei. Avocatul va ține cont de acest fapt și anume că partea vătămată este obligată de câteva ori să facă declarații: la urmărirea penală, procuratură, instanța de judecată, eventual în instanța apel și să re trăiască din nou emoțiile negative și frustrările anterioare. În acest sens, avocatul, după caz, va face o solicitare cu privire la invitarea unui psiholog care va asista partea vătămată, pe toată durata audierii.
- 2.4.7.** În cazul în care între partea vătămată și inculpat există relații ostile, sau dacă partea vătămată s-a aflat sau se află într-o relație de dependență emoțională și psihologică față de

- inculpat, avocatul va solicita instanței de judecată ca partea vătămată să fie audiată fără prezența inculpatului, cu îndepărtarea acestuia din sala de ședințe.
- 2.4.8.** În practică pot fi cazuri când atât partea vătămată cât și martorii care pot comunica date importante cu privire la infracțiunea comisă suferă de o dizabilitate intelectuală sau psihosocială. În asemenea cazuri declarațiile martorilor/părților vătămate respectivi sunt extrem de valoroase pentru aflarea adevărului, iar avocatul va evidenția aspecte legale și procesuale pentru confirmarea credibilității declarațiilor oferite.
- 2.4.9.** Declarațiile părții vătămate constituie date orale sau scrise, depuse de aceasta în cadrul audierii în condițiile CPP, asupra oricăror circumstanțe care urmează să fie constatate în cauză, inclusiv asupra persoanei bănuțului, învinuțului, inculpatului, părții vătămate și relațiilor sale cu aceștia.
- 2.4.10.** Înainte ca partea vătămată să fie audiată, avocatul va ține cont de faptul că datorită vulnerabilității sale și stării sale psiho-emoționale, audierea părții vătămate poate fi o experiență stresantă pentru aceasta.
- 2.4.11.** În cazul în care starea psiho-emoțională a părții vătămate este instabilă în mod obligatoriu i se va acorda acomodarea procesuală rezonabilă prin invitarea unui specialist psiholog, pentru facilitarea comunicării și redobândirea echilibrului emoțional. În caz de eșec se va apela la specialiști medicali.
- 2.4.12.** Avocatul va monitoriza ca persoana care efectuează acțiunea procesuală explică părții vătămate drepturile și obligațiile prevăzute în art. 58, 60 CPP și o previne asupra răspunderii ce o poartă în caz de refuz de a depune declarații, precum și pentru declarații mincinoase, făcute cu bună știință și despre aceasta se face mențiune în procesul-verbal al audierii. În mod obligatoriu, fiecare victimă trebuie întrebată dacă este soț sau rudă apropiată cu vreuna dintre părți și în ce relații se află cu părțile. În cazul în care se dovedește a fi soț sau rudă apropiată a bănuțului, învinuțului, inculpatului, părții vătămate i se explică dreptul de a tăcea și este întreat dacă acceptă să facă declarații.
- 2.4.13.** La audierea părții vătămate se interzice punerea întrebărilor care în mod evident urmăresc insultarea și umilirea persoanei. Avocatul va interveni de fiecare dată când întrebările adresate poartă un caracter insultător și umilesc demnitatea umană.
- 2.4.14.** În caz de necesitate determinată de dizabilitate, boală, vârstă avocatul va solicita ca victima să fie audiată la locul aflării ei.
- 2.4.15.** Avocatul va insista asupra faptului ca audierea victimei/părții vătămate să fie efectuată în timpul zilei.

- 2.4.16.** Avocatul va urmări ca durata audierii neîntrerupte a victimei să nu depășească 4 ore, iar durata generală, în aceeași zi, 8 ore, în situația în care starea de sănătate a acestuia permite acest lucru. În cazul în care starea de sănătate a victimei cu vulnerabilități multiple se înrăutățește în timpul audierii, avocatul va solicita întreruperea audierii cu fixarea altui termen pentru efectuarea acțiunii procesuale, iar această intervenție va reprezenta o măsură de adaptare procesuală în cadrul audierii unei victimei/părții vătămate.
- 2.4.17.** Avocatul va urmări ca abordarea victimei și procesul de audiere să fie realizat într-o manieră calmă, simplă, clară și accesibilă.
- 2.4.18.** Avocatul va atenționa organul de urmărire penală că întrebările care vor fi adresate trebuie să fie concrete și concise adaptate abilităților intelectuale ale victimei.
- 2.4.19.** Avocatul va obiecta dacă vor fi adresate întrebări care nu se referă la premisa probelor și care în mod evident urmăresc scopul insultării și umilirii victimei.

2.5. Asistența juridică garantată de stat acordată victimelor în cadrul căilor de atac.

- 2.5.1.** După pronunțarea sentinței, avocatul trebuie să comunice și să explice victimei într-un limbaj accesibil și ușor de înțeles conținutul sentinței și efectele acesteia.
- 2.5.2.** Avocatul trebuie să explice nu numai natura juridică și posibilitatea unui apel/recurs, dar și consecințele legale și non legale (de exemplu, timpul necesar, prezența la ședințe suplimentare etc.) ale acestuia.
- 2.5.3.** Avocatul nu este în drept să întreprindă acțiuni împotriva intereselor persoanei pe care o apără și să o împiedice să-și realizeze drepturile.
- 2.5.4.** Avocatul va avea în vedere că sentințele pot fi atacate cu apel în vederea unei noi judecări în fapt și în drept a cauzei, cu excepția sentințelor pronunțate de către instanțele judecătorești privind infracțiunile pentru a căror săvârșire legea prevede exclusiv pedeapsă nonprivativă de libertate.
- 2.5.5.** Încheierile date în primă instanță pot fi atacate cu apel numai o dată cu sentința cu excepția cazurilor în care, potrivit legii, pot fi atacate separat.
- 2.5.6.** Apelul declarat împotriva sentinței se consideră făcut și împotriva încheierilor, chiar dacă acestea au fost date după pronunțarea sentinței.
- 2.5.7.** Pot declara apel: partea vătămată, în ce privește latura penală, partea civilă și partea civilmente responsabilă, în ce privește latura civilă. Apelul poate fi declarat în numele persoanelor menționate și de către apărător sau reprezentantul lor legal.

- 2.5.8.** Avocatul va informa partea vătămată și va ține cont că termenul de apel este de 15 zile de la data pronunțării sentinței integrale, dacă legea nu dispune altfel.
- 2.5.9.** Avocatul va consulta opinia părții vătămate cu privire la soluția adoptată de instanța de judecată și în caz de dezacord o va contesta în modalitatea prevăzută de lege.
- 2.5.10.** Dacă avocatul nu consideră că este necesar de a declara apel/recurs, dar partea vătămată insistă, avocatul va întocmi cererea din numele persoanei, care, în acest caz, poate să fie semnată de către ea personal.
- 2.5.11.** Dacă partea vătămată nu dorește să declare apel/recurs, iar avocatul consideră că aceasta este în interesul lui, că în pe parcursul procesul penal s-au admis încălcări grave de procedura care afectează drepturile și libertățile fundamentale ale acestuia, sau în baza altor temeieri prevăzute de prevederile CPP al RM, avocatul va înainta cererea respectivă și va explica dreptul acestuia de a-l înlocui cu un alt avocat în cazul în care nu este de acord cu cererea înaintată.
- 2.5.12.** Avocatul va avea în vedere că dacă partea vătămată a lipsit atât la judecarea, cât și la pronunțarea sentinței și nu a fost informată despre adoptarea sentinței, poate declara apel și peste termen, dar nu mai târziu de 15 zile de la data începerii executării pedepsei sau încasării despăgubirilor materiale.
- 2.5.13.** Avocatul va lua asupra sa eforturile de depunere a cererii de apel/recurs în toate cazurile dat fiind barierele și restricțiile cu care se confruntă victima în realizarea drepturilor sale.
- 2.5.14.** Avocatul va ține cont că apelul se declară prin cerere scrisă și se depune la instanța a cărei sentință se atacă, cu atâtea copii câți participanți la proces sunt.
- 2.5.15.** Avocatul va explica că până la începerea cercetării judecătorești la instanța de apel, partea vătămată își poate retrage apelul declarat. Retragera trebuie să fie făcută de partea vătămată sau confirmată de aceasta și că în cazul retragerii apelului, instanța de apel încetează procedura de apel.
- 2.5.16.** Instanța de apel, la cererea părților, poate cerceta suplimentar probe administrate în primă instanță și poate administra probe noi. În cazul în care invocă necesitatea administrării de noi probe, părțile trebuie să indice aceste probe și mijloacele cu ajutorul cărora pot fi administrate, precum și motivele care au împiedicat prezentarea lor în primă instanță.
- 2.5.17.** În cazul în care declarațiile persoanelor care au fost audiate în prima instanță se contestă de către părți, la solicitarea acestora, persoanele care le-au depus pot fi audiate în instanța de apel conform regulilor generale pentru examinarea cauzelor în primă instanță.

- 2.5.18.** Avocatul va întocmi în mod obligatoriu o referință în scris la apelul/ recursul făcut de alte părți, indiferent dacă acesta este în favoarea sau defavoarea persoanei cu dizabilități intelectuale sau psihosociale.
- 2.5.19.** Ca și în cazul instanței de fond, avocatul va explica într-un limbaj simplu și accesibil decizia instanței de apel/recurs și mijloacele legale de apărare disponibile în continuare.
- 2.5.20.** Pot fi atacate cu recurs deciziile pronunțate de curțile de apel ca instanțe de apel.
- 2.5.21.** Încheierile instanței de apel pot fi atacate cu recurs numai o dată cu decizia recurată, cu excepția cazurilor când, potrivit legii, pot fi atacate separat cu recurs.
- 2.5.22.** Recursul declarat împotriva deciziei instanței de apel se consideră făcut și împotriva încheierilor acesteia, chiar dacă acestea au fost date după pronunțarea hotărârii recurate.
- 2.5.23.** Nu pot fi atacate cu recurs sentințele în privința cărora partea vătămată, partea civilă nu au folosit calea apelului ori au retras apelul, dacă legea prevede această cale de atac.
- 2.5.24.** Partea vătămată dacă nu a folosit apelul poate ataca cu recurs decizia instanței de apel prin care i s-a înrăutățit situația.
- 2.5.25.** Avocatul va informa partea vătămată și va ține cont că termenul de recurs este de 30 zile de la data pronunțării deciziei.
- 2.5.26.** Avocatul va explica că, partea vătămată își poate retrage recursul declarat prin depunerea unei cereri în acest sens. Retragerea trebuie să fie făcută de partea vătămată sau confirmată de aceasta și că în cazul retragerii recursului, instanța de recurs încetează procedura de recurs.
- 2.5.27.** Avocatul va informa partea vătămată despre faptul că instanța de recurs, soluționând cauza, nu poate crea o situație mai gravă pentru partea vătămată care a declarat recurs.
- 2.5.28.** Avocatul va avea în vedere că hotărârile instanței de apel pot fi supuse recursului pentru a repara erorile de drept comise de instanțele de fond și de apel și doar dacă există vreun temei prevăzut în mod expres în art.427 CPP, făcând explicații pe înțeles părții vătămate despre conținutul acestor temeiuri.
- 2.5.29.** Recursul se depune de partea vătămată, în ce privește latura penală, partea civilă și partea civilmente responsabilă, în ce privește latura civilă. Recursul poate fi declarat în numele persoanelor menționate și de către apărător sau reprezentantul lor legal, aceștea prezentând în acest sens confirmarea acestui fapt și trebuie să fie motivat. Cererea de recurs se depune la instanța de recurs cu atâtea copii câți participanți la proces sunt.
- 2.5.30.** Avocatul va explica beneficiarului procedura de admisibilitate cât și faptul că recursul se judecă fără citarea părților la proces. La judecarea recursului în ședință publică conform

prevederilor art. 432 alin. (5) CPP participă procurorul și persoanele indicate la art. 401 CPP ale căror interese sânt atinse prin argumentele invocate în recurs.

Capitolul III. ASISTENȚA JURIDICĂ A VICTIMELOR VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ÎN PROCESUL OBȚINERII MĂSURILOR DE PROTECȚIE (ORDONANȚA DE PROTECȚIE)

3.1. Asistența juridică garantată de stat acordată victimei violenței în familie la solicitarea măsurilor de protecție (ordonanță de protecție) în cadrul procesului civil.

3.1.1. În cadrul consultației oferite victimei, avocatul va stabili cine este victima, cine este agresorul și dacă victima și agresorul se încadrează în noțiunea *membreu de familie* în sensul prevăzut la art. 3 alin. (2) din Legea nr. 45/01.03.2007, potrivit căruia membri de familie sunt:

- a) în condiția de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, în privința cărora a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;
- b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, în privința cărora a fost instituită o măsură de ocrotire judiciară, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celor dintre soți (concubinaj).

3.1.2. Avocatul va reține că în calitate de părți ale procesului privind examinarea cererii ce vizează aplicarea măsurilor de protecție apar victima și agresorul, care sunt membri ai aceleiași familii, în sensul dispozițiilor art. 2 și 3 din Legea nr. 45 din 01.03.2007.

3.1.3. După stabilirea faptului dacă părțile sunt subiecți ai violenței în familie, avocatul urmează să analizeze din informațiile și înscrisurile prezentate de victima beneficiară de AJGS, care este starea de pericol iminent (situația de criză) în care se află victima, dacă aceasta a fost cauzată de existența unui act de violență, care s-a manifestat în una din formele prevăzute la art. 2 din Legea nr. 45/01.03.2007 și să o descrie în cerere.

3.1.4. Avocatul va avea în vedere că noțiunile de *agresor* și *victimă* sunt prevăzute în dispozițiile art. 2 din Legea nr. 45/01.03.2007 și pentru a denumi astfel persoanele implicate în procesul civil, nu este necesară existența (aplicarea) prealabilă a unei pedepse

contravenționale sau penale, în urma constatării vinovăției persoanei în săvârșirea actelor de violență în familie. Totodată, până la statuarea în privința temeiniciei cererii de aplicare a măsurilor de protecție, în cererea privind aplicarea măsurilor de protecție și în cadrul dezbaterilor judiciare va opera cu noțiunile *pretinsa victimă* și *pretinsul agresor*.

- 3.1.5.** Avocatul va explica victimei că aceasta poate solicita instanței de judecată emiterea ordonanței de protecție, chiar și în cazul în care deja beneficiază de protecție printr-un ordin de restricție de urgență, emis de organul de poliție, acesta acționând până la pronunțarea ordonanței judecătorești, fapt ce nu echivalează cu urmărirea agresorului de două ori pentru aceleași acte de violență.
- 3.1.6.** Avocatul va reține că, atât art. 13 din Legea nr. 45/01.03.2007, cât și art. 278⁴ alin. (2) CPC nu prevăd respectarea unei proceduri prealabile obligatorii pentru depunerea în judecată a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție. Astfel, faptul neadresării inițiale la organul de poliție și neemiterii ordinului de restricție de urgență, nu poate servi drept temei pentru restituirea cererii în baza art. 170 alin. (1) lit. a) din CPC.
- 3.1.7.** Avocatul are obligația, la faza de pregătire a cererii privind aplicare măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie să se axeze, în principal, pe pregătirea și acumularea probelor într-un termen de 24 ore, pregătirea cererii și depunerea acesteia în instanța competentă și pe pregătirea victimei pentru participarea efectivă în cadrul ședinței de judecată, dacă se reclamă participarea nemijlocită a acesteia.
- 3.1.8.** La perfectarea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție, avocatul va indica în mod obligatoriu în cererea în calitate de „persoane interesate” organul de poliție, autoritatea tutelară sau organul de asistență socială, dacă victima comunică că anterior a solicitat asistență acestor instituții.
- 3.1.9.** În caz de necesitate, avocatul va solicita instanței de judecată să atragă în proces, în calitate de persoane interesate, oricare din autoritățile enumerate la art. 7, 8 din Legea nr. 45/01.03.2007, care dețin atribuții de prevenire și combatere a violenței în familie.
- 3.1.10.** În toate cazurile, avocatul va ține cont și va specifica în cerere că declarația independentă a victimei (art. 278⁶ alin. 3) din CPC) este suficientă și nu necesită prezentarea altor probe pentru emiterea ordonanței de protecție doar în caz de *pericol iminent* de comitere a violentei fizice, care presupune că aceste acte s-au produs deja și se pot repeta. Însă, pentru dovedirea actelor de violență la care a fost supusă victima, instanței de judecată i s-ar putea fi prezentate unele din următoarele probe: înscrisuri; înregistrări audio/video stocate pe un CD relevante cazului, fotografii; rapoarte de expertiză medico-legală, psihologică, psihiatrică; rapoarte de evaluare psihologică; martori.

- 3.1.11.** Dacă avocatul constată că probele pe care victima le-a pus la dispoziție sunt insuficiente pentru ca instanța să-și formeze o concluzie, aceasta ar putea solicita unele acte necesare pentru examinarea cererii de la poliție sau organul de asistență socială, cum ar fi: chestionarul de evaluare a riscului și actele îndeplinite în legătură cu eliberarea ordinului de restricție de urgență, raportul de caracterizare a familiei și a presupusului agresor, informația dacă au fost raportate sau înregistrate cazuri de violență în această familie, dacă agresorul se află la evidență nominală, dacă victima a beneficiat de asistență, etc.
- 3.1.12.** Avocatul colectează numai acele date, informații, înscrisuri care sunt relevante pentru serviciul oferit și ia toate măsurile pentru a obține informațiile/înscrisurile solicitate într-un termen cât mai scurt.
- 3.1.13.** Avocatul are obligația de a păstra originalul și eventualele copii ale acestor informații/înscrisuri oferite de victimă sau alte instituții cu respectarea politicii de protecție a datelor cu caracter personal.
- 3.1.14.** Avocatul trebuie să se asigure în prealabil că în intervalul în care se așteaptă răspunsurile victima este protejată prin ordin de restricție de urgență sau este plasată într-un loc sigur.
- 3.1.15.** Până la perfectarea și depunerea cererii, avocatul are obligația de a identifica corect instanța competentă să examineze cererea privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie, conform normelor de competență materială, cât și teritorială. Avocatul trebuie să probeze prin înscrisuri competența teritorială a instanței și specifică acest fapt în cererea depusă.
- 3.1.16.** În procesul de perfectare a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie și a pachetului de înscrisuri care se anexează la acestea, avocatul va ține cont de condițiile de formă și conținut prevăzute în art. 166 și 167 din Codul de procedură civilă.
- 3.1.17.** La întocmirea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie avocatul va ține cont de cerințele indicate în art. 278⁵ din Codul de procedură civilă și va indica în mod obligatoriu circumstanțele actului de violență, intensitatea, durata (actele de violență - natura vătămarilor corporale sau psihologice la care a fost supusă victima, descrierea modului de exercitare a violenței, consecințele fizice și mentale suportate- traumatismele obținute, numărul de zile de îngrijiri medicale de care victima a avut nevoie, criza psihologică survenită, posibile efecte ale agresiunii asupra copiilor- influența negativă pe care o astfel de persoană o are cu privire la dezvoltarea psihologică a copilului dar și riscul ridicat ca minorul să devină o țintă a izbucnirilor fizice agresive ale părintelui violent, amenințările făcute de agresor după actele de violență, riscurile de

recidivă pe care le prezintă agresorul) și alte circumstanțe care indică necesitatea aplicării măsurilor de protecție.

- 3.1.18.** Avocatul trebuie să explice victimei că în procedura ce vizează aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie nu poate formulate alte cerințe decât cele prevăzute în art. 15 din Legea 45/2007.
- 3.1.19.** La formularea solicitării de aplicare a măsurilor de protecție prevăzute la art. 278⁷ alin. (2) lit. a)-d) din CPC, avocatul va solicita instanței de judecată să dispună în mod obligatoriu, monitorizarea electronică a agresorului familial, în modul prevăzut de lege. (Monitorizarea electronică constă în supravegherea prin sistemele GPS, prin utilaj telefonic fix sau mobil a agresorului. În acest caz persoanei i se atașează un dispozitiv special, care constă în brățară specială instalată la mână sau picior sau dispozitiv mobil.)
- 3.1.20.** Avocatul are obligația de a consulta proiectul cererii privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței și de ai explica într-o terminologia accesibilă circumstanțele de fapt și de drept invocate.
- 3.1.21.** Avocatul va informa victima că cererea privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie trebuie semnată de victimă sau de către reprezentantul acestuia împuternicit în modul indicat în art. 81 din CPC. Până la semnarea mandatului avocatul va explica victimei esența și efectele împuternicirilor acordate.
- 3.1.22.** Avocatul se va asigura că la depunerea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie se anexează mandatul ce confirmă împuternicirile avocatului, semnat de victimă.
- 3.1.23.** Pentru a preveni divulgarea unor informații care se referă la aspectele intime ale vieții de familie, concomitent cu cererea privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie, avocatul va depune o cerere în temeiul în art. 23 alin. 3) din CPC prin care va solicita ca ședința de judecată să fie secretă.
- 3.1.24.** Avocatul va facilita depunerea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în instanța de judecată și se va asigura că la dosarul în apărare se păstrează un exemplar al acesteia cu toate înscrisurile anexate.
- 3.1.25.** Avocatul va ține cont de faptul că în conformitate cu art. 278⁷ CPC că cererea privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie, se examinează în 24 ore și își va organiza astfel programul ca să asigure participarea sa și a victimei în ședința de judecată.

- 3.1.26.** În cazul existenței plângerilor din partea mai multor membri de familie, cu învinuiri reciproce de comitere a actelor de violență, avocatul va solicita instanței de judecată să identifice cine este agresorul, luând în considerație următoarele circumstanțe:
- care dintre subiecții implicați a acționat în apărarea sa ori a altei persoane;
 - probabilitatea survenirii unor situații critice pentru fiecare persoană;
 - modul de acționare în cadrul scenei de violență și gravitatea leziunilor provocate de fiecare persoană;
 - plângerile anterioare de violență în familie;
 - alte împrejurări care indică la inițiatorul actelor de violență.
- 3.1.27.** Deși art. 278³ alin. 2) CPC stipulează că cererea de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie se examinează cu participarea victimei și a persoanelor interesate, în situația în care victima, aflându-se într-o stare de tensiune emoțională, psihologică, având frică enormă față de agresor sau prezența acestuia o inhibează, avocatul va solicita instanței de judecată examinarea cererii în lipsa victimei, întru evitarea riscului vătămării emoționale și evitarea intimidării repetate. În cererea privind examinarea în lipsa victimei avocatul poate face trimitere la opinia Curții Constituționale a RM, potrivit căreia imposibilitatea prezenței fizice a victimei la examinarea cererii de aplicare a măsurilor de protecție în cazurile de violență în familie nu aduce îngrădiri dreptului la apărare a presupusului agresor. (*Decizia Curții Constituționale a RM nr. 118 din 23.10.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr. 144g/2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale art. 75, 206, 278³, 278⁶ CPC*)
- 3.1.28.** În același timp, dacă presupusul agresor nu este prezent la examinarea cererii privind aplicarea măsurilor de protecție pentru victimele violenței în familie avocatul va solicita instanței de judecată examinarea cererii în lipsa acestuia, deoarece instanța nu este împiedicată să judece cererea și în cazul neprezentării presupusului agresor la ședința de judecată, dacă acesta a fost informat despre proces.
- 3.1.29.** Dacă în cadrul examinării cererii presupusul agresor solicită termen pentru a își asigura contractarea unui, avocatul va solicita instanței ca întreruperea procesului să aibă loc în interiorul termenului de 24 de ore.
- 3.1.30.** Se recomandă avocaților se pregătească în scris susținerile orale și să le prezinte instanței. Avocatul este obligat să adopte în cadrul pledoariei o poziție în privința soluției cazului, ținând cont că recomandările făcute în privința soluției care se cere adoptată, în afară de faptul că trebuie să fie legale, să urmărească interesul victimei.

- 3.1.31.** După pronunțarea încheierii judecătorești avocatul explică într-un mod corespunzător, într-un limbaj accesibil victimei conținutul și efectele acesteia. În cadrul consultației avocatul explică nu numai natura juridică și posibilitatea unui recurs, dar și consecințele legale și cele aferente (de exemplu, timpul necesar, depunerea recursului nu susăendă executarea, etc.) căilor de atac.
- 3.1.32.** Dacă victima, după consultările care le-a avut cu avocatul dorește să depună recurs, avocatul întocmește cererea și acordă suport pentru ca aceasta să fie depusă în termen.
- 3.1.33.** Dacă avocatul nu consideră că este necesar de a declara recurs, dar victima insistă, avocatul o ajută să întocmească cererea de recurs.
- 3.1.34.** Avocatul întocmește în mod obligatoriu o referință în scris la recursul făcut de agresor.
- 3.1.35.** Ca și în cazul instanței de fond, avocatul explică victimei decizia instanței de recurs.
- 3.1.36.** Avocatul care a reprezentat victima pe parcursul procesului până când hotărârea a devenit definitivă și irevocabilă trebuie să fie pregătit să continue reprezentarea acesteia dacă va fi necesară prelungirea ordonanței de protecție.
- 3.1.37.** Avocatul are obligația de a explica victimei că prin prisma art. 278⁸ alin. 1) CPC că la cererea repetată a victimei instanța de judecată poate să prelungească termenul măsurilor de protecție în următoarele situații:
- agresorul a comis noi acte de violență în primul termen de aplicare a măsurilor de protecție;
 - agresorul nu respectă condițiile prevăzute în ordonanța de protecție;
 - la expirarea termenului de aplicare a măsurilor de protecție, asupra victimei se menține pericolul de a fi supusă violenței sau altor acțiuni ilegale din partea agresorului.
- 3.1.38.** În cadrul explicației oferite, avocatul va specifica faptul că aceste situații nu trebuie să fie întrunite cumulativ, fiind suficientă existența uneia dintre ele. Prin urmare, prelungirea termenului măsurilor de protecție poate fi solicitată, chiar dacă agresorul nu a comis noi acte de violență, a respectat condițiile prevăzute în ordonanța de protecție, dar la expirarea termenului de aplicare a măsurilor de protecție asupra victimei se mai menține pericolul de a fi supusă violenței.
- 3.1.39.** Avocatul trebuie să explice victimei că după expirarea termenului măsurilor de protecție victima nu mai poate solicita prelungirea acestora, dar poate depune o nouă cerere de aplicare a măsurilor, dacă există acte noi de violență sau pericol iminent de producere a acestora.
- 3.1.40.** Avocatul va aduce și cunoștința victimei că poate solicita revocarea măsurilor de protecție înainte de expirarea termenului printr-o cerere motivată, explicând victimei riscurile la care poate fi supusă. Cererea de revocare se va depune la instanța care a aplicat măsurile de

protecție (ar putea fi examinată de același judecător, or CPC nu conține anumite norme prohibitive în acest sens), procedura de examinare a cererii de revocare fiind similară procedurii de examinare a cererii privind aplicarea măsurilor de protecție.

3.1.41. Dacă victima va insista să depună cererea de revocare a măsurilor de protecție, avocatul urmează să stabilească dacă:

- agresorul nu a încălcat interdicțiile stabilite prin ordonanță;
- revocarea nu contravine legii și nu încălcă drepturile și interesele ocrotite de lege ale persoanei;
- dacă voința victimei este liber exprimată și nu a fost supusă presiunilor din partea agresorului.

3.2. Asistența juridică garantată de stat acordată victimei violenței în familie la solicitarea măsurilor de protecție (ordonanță de protecție) în cadrul procesului penal.

3.2.1. Avocatul care asistă victima va informa beneficiara de AJGS că în ordinea prevăzută la art. 215/1 CPP, poate fi solicitată eliberarea ordonanței de protecție numai în cazul dacă este pornită urmărirea penală și agresorului i s-a atribuit calitate procesuală.

3.2.2. În situația descrisă, avocatul desemnat pentru reprezentarea victimei, până la depunerea cererii va solicita organului de urmărire penală informații cu referire la faptul dacă este pornită urmărirea penală și agresorului i s-a atribuit calitate procesuală.

3.2.3. Dacă este pornită urmărirea penală și agresorului i s-a atribuit calitate procesuală, avocatul va formula o cerere către organul de urmărire penală sau procurorul de caz, prin care solicită aplicarea măsurilor de protecție în baza art. 215/1 CPP.

3.2.4. În situația în care nu este pornită urmărirea penală și/sau agresorului i s-a atribuit calitate procesuală, avocatul va înainta cererea cu privire la aplicarea măsurilor de protecție în ordinea procedurii civile, cu respectarea standardelor indicate în compartimentul precedent.

3.2.5. Avocatul va explica victimei că în cazul când înaintează cererea de aplicare a măsurilor de protecție în cadrul urmăririi penale, organul de urmărire penală sau procurorul de caz imediat va înainta, printr-un demers, cererea în instanța de judecată pentru a fi examinată.

3.2.6. Dacă victima a înaintat cerere de sine stătător și avocatul a fost desemnat la solicitarea instanței, avocatul este obligat să contacteze imediat victima, să o anunțe despre desemnare și să stabilească prima întrevvedere. Totodată, avocatul va contacta organul de urmărire penală sau procurorul pentru a solicita copii de pe cererea și actele depuse.

- 3.2.7.** Avocatul va face uz de toate recomandările indicate pentru examinarea cererilor de aplicare a măsurilor de protecție examinate în acțiune civilă.